

Rozvoj osobnosti dvojčat

Petr Matěj

Bakalářská práce
2012

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Ústav pedagogických věd
akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Petr MATĚJ**
Osobní číslo: **H08153**
Studijní program: **B 7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Rozvoj osobnosti dvojčat**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.
Vymezení pojmů a teoretických východisek z oblasti psychologie, pedagogiky.
Příprava metodiky výzkumné části.
Realizace kvalitativního výzkumu.
Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.
Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

HARTL, P. Psychologický slovník. Praha: Budka, 1993. ISBN 80-901549-0-5.

Helus, Z. Psychologie. Praha: Fortuna 1995. 120 s. ISBN 80-7168-245-4.

ŘÍČAN, P. Cesta životem. 1. vyd. Praha: Panorama, 1990. 440 s. ISBN 80-7038-078-0.

ŠVAŘÍČEK, R., ŠEĎOVÁ, K. Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Lenka Mitrychová

Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce:

30. listopadu 2011

Termín odevzdání bakalářské práce:

4. května 2012

Ve Zlíně dne 12. ledna 2012

doc. Ing. Anežka Lengalová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 1.5.2012

.....

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevdělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ústanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídí k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Tato bakalářská práce se zaměřuje na problematiku rozvoje osobnosti v rodinách s dvojčaty. Zájem je soustředěn na rozdílnost přístupů a faktory, které mohou rozvoji napomáhat, či naopak být překážkou.

Teoretická část práce je zaměřená na pochopení a popsání základních bodů a pojmů rozvoje osobnosti.

Praktická část práce probíhala v rodinách s dvojčaty, konkrétně rozhovory s matkami dětí. Celkem bylo provedeno pět rozhovorů. Praktická část se zabývá zkoumáním osobnostního rozvoje dvojčat v rodinách.

Klíčová slova: osobnost, rodina, individualita, rodičovské postoje, periodizace vývoje,

ABSTRACT

This thesis focuses on the issues of personality development in families with twins. Interest is focused on the diversity of approaches and factors that may facilitate the development, or conversely be an obstacle.

The theoretical part is focused on understanding and describing the basic points and concepts of personality development.

Practical work carried out in families with twins, namely interview with mothers of children. In total, five interview. The practical part examines personality development of twins in families.

Keywords: personality, family, individuality, parental attitudes, periodization of development.

Poděkování

V úvodu bych chtěl poděkovat Mgr. Lence Mitrychové za odborné vedení, ochotu pomoci, bezproblémovou komunikaci a cenné připomínky při zpracování mé bakalářské práce.

Dále chci touto cestou poděkovat všem respondentkám výzkumu za jejich čas a ochotu podílet se na mé práci.

A v neposlední řadě chci taktéž poděkovat své ženě a dětem za obrovskou trpělivost a za to, že jsou.

„Vaše děti nejsou vašimi dětmi. Jsou syny a dcerami Života, toužícího po sobě samém. Přicházejí skrze vás, ale ne od vás. A třebaže jsou s vámi, přece vám nepatří.

Můžete jim dát svou lásku, ne však své myšlenky, neboť ony mají své vlastní myšlenky. Můžete dát domov jejich tělům, ne však jejich duším, neboť jejich duše přebývají v domově zítřka, který vy nemůžete navštívit dokonce ani ve svých snech.

Můžete se snažit být jako ony, nepokoušejte se však učinit je podobné sobě.

Neboť život nekráčí zpět a nezastavuje se u včerejška.“

Chalíl Džibrán: Prorok

Čestné prohlášení:

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	10
I TEORETICKÁ ČÁST	12
1 OSOBNOST	13
1.1 VÝVOJOVÉ POTENCIALITY DÍTĚTE.....	14
2 VZNIK DVOJČAT, PERIODIZACE VÝVOJE	16
2.1 VZNIK DVOJČAT.....	16
2.1.1 Období těhotenství.....	16
2.1.2 Doba před porodem.....	17
2.1.3 Rodičovské postoje.....	17
2.2 PERIODIZACE VÝVOJE.....	18
2.2.1 Prenatální období.....	18
2.2.2 Porod dvojčat.....	19
2.2.3 Novorozenecké období.....	20
2.2.4 Kojenecký věk.....	20
2.2.5 Od jednoho do tří let.....	22
2.2.5.1 Rozvoj řeči.....	23
2.2.5.2 Období vzdoru.....	24
2.2.6 Věk předškolní.....	24
2.2.7 Příchod do školy.....	25
2.2.7.1 Rodina.....	28
2.2.7.2 Význam sourozenců a vrstevníků.....	29
2.2.7.3 Vztahy ke zvířatům.....	29
2.2.8 Období dospívání – pubescence.....	30
2.2.8.3 Přátelství, první lásky.....	31
2.2.9 Období dospívání – adolescence.....	31
II PRAKTICKÁ ČÁST	34
3.1 CÍL VÝZKUMU A VÝZKUMNÝ PROBLÉM.....	35
3.2 METODA VÝZKUMU.....	35
3.2.1 Technika sběru dat.....	36
3.2.2 Technika analyzování dat.....	37
3.3 VÝZKUMNÝ VZOREK.....	37
3.3.1 Etika výzkumu.....	38
5 VYHODNOCENÍ VÝZKUMU	40
5.1 ANALÝZA A INTERPRETACE DAT.....	40
5.1.1 Kategorie I.: Rodičovské postoje.....	40
5.1.2 Kategorie II.: Čas věnovaný dětem.....	41
5.1.3 Kategorie III.: Podpora rozvoje osobnosti dětí.....	42
5.1.4 Kategorie IV.: Společné pouto.....	43
5.1.4 Kategorie V.: Dvě individuality.....	43
5.2 ZÁVĚRY VÝZKUMU.....	45
5.2.1 Odpovědi na výzkumné otázky.....	47
ZÁVĚR	49
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	50

SEZNAM PŘÍLOH.....	52
---------------------------	-----------

ÚVOD

Ve své práci se budu zamýšlet a zkoumat problematiku výchovy dvojčat z hlediska rozvoje a podpory jejich osobnosti. Pro toto téma jsem se rozhodl proto, že sám jsem otcem dvojčat. Vím tedy z vlastní zkušenosti, jak obtížné je vůbec porozumět tomu, čemu se v psychologii říká osobnost, její rozvoj, individualita a podpora individuálního rozvoje.

Já sám jsem vyrůstal v době, která rozvoji individuality člověka moc nepřála. Komunistická ideologie nebyla postavená na individualitě člověka, a proto se tomuto tématu nevěnovalo moc pozornosti. Teprve po roce 1989 nastala doba, kdy se dostalo na rozvíjení individuality člověka. Byla zdůrazňována jedinečnost každého člověka, jeho odlišnost od jiných lidí byla naopak posilována a ceněna. Problematika rozvoje individuality člověka je složitá a pohled na ni nabízí mnoho různých interpretací. Není vůbec jednoduché nalézt ty správné zásady rozvoje osobnosti člověka a jeho individuality.

V odborné literatuře se sice můžeme dočíst o tom, jak a kdy je třeba, aby se u malého dítěte začínalo vytvářet jeho vlastní „já“, které je důležitým prvkem a takovým soudržným činitelem všech jeho duševních pochodů. Co vše je k tomu zapotřebí a co to pro něj do budoucnosti znamená. Požadavky na rodiče, kteří by měli své dítě dobře znát, rozumět jeho potřebám a cílevědomě rozvíjet jeho schopnosti jsou samozřejmé, ale co to znamená dobře své dítě znát, když člověk pořádně nezná ani sám sebe. Alespoň má generace se ve škole neučila nic z psychologie člověka, natož, abychom se věnovali sebepoznání – to bylo nebezpečné, naopak čím méně se člověk znal, tím byl více manipulovatelný – a o to šlo.

Tedy v odborné literatuře se setkáváme s teorií, co vše je pro dobrý a harmonický rozvoj dítěte nutné a potřebné, čemu všemu je nutné věnovat pozornost. Co vše má na člověka vliv atd. Teorie je ovšem teorií a praxe je něco docela jiného. Samozřejmě, že je důležité, aby se před tím, než začneme něco dělat, odehrálo teoretické seznámení se s danou problematikou, ale kolik rodičů to udělá? Kolik rodičů si přečte, alespoň jednu či dvě publikace věnované tomuto tématu? Kolik teorie by mělo stačit, aby se z nás rodičů stali dobří rodiče a naše děti neutrpěly zbytečné škody? Samozřejmě, že teorie sama o sobě nestačí, důležitá je praxe a snad ještě něco navíc. Je to asi podobné jako v učitelském povolání. Napřed, každý projde teoretickou přípravou a poté je hozen do praxe. Někdo je v praxi výborný jiný chvalitebný a další třeba dostatečný. Ve výchově dětí si však nemůžeme dovolit ten luxus ji opakovat. Samozřejmě se můžeme poučit a třeba další náš potomek to

může mít v něčem snazší. Co však, když se narodí dvojčata? Je i dvojnásobná zodpovědnost.

Rodiče si často kladou otázky typu – v čem je výchova dvojčat jiná? Jak je to s tolik důležitým citovým poutem, které má pozdější vliv na celý život a také na zdravý vývoj vlastní individuality? Citové pouto vzniká mezi matkou a dítětem, ale jak to funguje, když jsou děti dvě? Vzniká citové pouto i mezi nimi a jak se potom dítě zdravě odpoutává, aby se z něj stala samostatná osobnost, individualita. Všechny tyto otázky mě, jako otce dvojčat a jejich vychovatele zajímají a protože se v současné době rodí stále více dvojčátek, je toto téma stále více aktuální.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 OSOBNOST

Napřed si trochu vymežíme pojem osobnost. V literatuře bylo tomuto pojmu věnováno spousta definic, uvedu zde tři definice, které podle mého názoru dobře vystihují podstatu osobnosti.

První je definice Čápa (1996, s. 9), „*Tímto termínem označujeme člověka se všemi jeho psychickými, biologickými i sociálními znaky. K osobnosti patří všechny psychické procesy, stavy a vlastnosti určitého člověka. Zároveň je však každý člověk organismem s určitými tělesnými vlastnostmi. Přitom patří k určité rodině, školní třídě nebo pracovní skupině, národnosti apod. To vše ovlivňuje i jeho prožívání, motivaci, psychické vlastnosti.*“

Další definice je Hartl (1993, s. 131), „*Nejčastěji je definována jako celek duševního života člověka, má svůj původ ve slově persona, původně maska pro boha podsvětí, později stálý typ, charakter, role člověka. K běžně uváděným skutečnostem patří seznam padesáti rozdílných definic osobnosti G.W. Allporta z r. 1937, osobnost považuje za dynamickou organizaci psychofyzických systémů v jedinci, která určuje jeho adaptaci na prostředí a jeho charakteristické způsoby chování a prožívání.*“

Podle Heluse (2004) se nejčastěji setkáváme s těmito důrazy:

Osobnost je jedinec jako psychologický celek. Osobnost se skládá z částí, které jsou na sobě závislé, jsou propojeny, tvoří jednotu individua.

Osobnost je člověk jako subjekt. Člověk jako bytost jednající a rozhodující se. Člověk jako zdroj akce, tvůrce, iniciátor a původce.

Osobnost je to, čím se člověk liší od druhých lidí. Člověk jako jedinečná bytost ve svém sebevyhranění a sebevyjádření.

Osobnost člověka je tedy široký pojem, je důležité si uvědomit, že každý člověk je jedinečná bytost odlišná určitým způsobem od ostatních. Odlišuje se jak svým vnějším vzhledem, tak i jedinečností psychických znaků, dědičných dispozic, prostředím, výchovou. Pro rodiče dvojčat je otázkou, jakým způsobem výchovně přistupovat ke svým dětem, aby se z nich stali dva samostatní jedinci. Každé dítě je jiné a vyžaduje individuální přístup. Tento již raný rodičovský vliv má jistě dopad na další vývoj dětí a proto je nutné mu věnovat hodně pozornosti. Za zamyšlení stojí vznik citové vazby mezi matkou a dvojčaty. Každý z rodičů může být citově různě vázán na děti, může docházet k přílišnému upřednostňování

jednoho dítěte před druhým nebo k tomu, že se rodiče snaží k oběma dětem přistupovat úplně stejně, aniž by respektovali jejich jednotlivé potřeby, povahové odlišnosti. Pro rodiče je někdy těžké respektovat děti jako dva odlišné jedince a přistupovat ke každému dítěti zvlášť individuálně. Je to určitě někdy náročnější, ale pro rozvoj dětí je důležité, aby k nim okolí přistupovalo individuálně, protože jedině tehdy si děti mohou uvědomovat svou jedinečnost a každé svou vlastní identitu. Rodiče by měli dvojčata brát jako dvě různé osobnosti a tímto takové vědomí podporovat i u dětí samotných.

1.1 Vývojové potenciality dítěte

Vnímavého pozorovatele (rodiče, učitele...) při pozorování dětí napadá, že dětství je určitým bohatstvím potencialit růstu a rozvoje. Tyto potenciality tvoří jedinečné bohatství dětské osobnosti a jsou jakýmsi vkladem do pozdějšího života. Podle Heluse (2004, s. 94-95) patří mezi důležité úkoly edukace, brát odpovědnost za toto bohatství a snažit se jej rozvinout. Z množství potencialit, které jsou každé dětské osobnosti vlastní, jich bývá realizováno jen málo. Důvody jsou v okolí (rodina, škola), které vyvolává v dítěti nejrůznější bariéry, zábrany a bloky. Často jde o navozování strachu ze selhání, namísto povzbuzování či odvážného experimentování. Jestliže rodiče nebo učitelé setrvale posuzují jedno dvojče jako horší než druhé, jako neschopného či nenapravitelného, mohou v něm posléze navodit sebeznehodnocující sebepojetí.

Sebeznehodnocující sebepojetí se může stát činitelem snížené výkonnosti, a to i tehdy, jestliže dítě má předpoklady dosahovat v dané oblasti vysokých výkonů. Naopak důvěra ve schopnosti dítěte zvládat úkoly, napomáhá vytváření sebeznehodnocujícího sebepojetí, toto má aktivační účinek a přispívá k lepším výkonům při jinak stejných schopnostech. Otázka vývojových potencialit, které se v důsledku určitých sociálních podmínek a okolností života realizují buď úspěšně, nebo méně úspěšně, vedla sociální psychology k úvahám, jak organizovat sociální vlivy působící na děti, abychom napomáhali v rozvíjení jejich vývojových potencialit.

Podle Heluse (2004), je zpravidla uváděno pět klíčových podmínek které, jsou-li zajištěny v ranném věku dítěte, výrazně napomohou jeho osobnostnímu rozvoji.

- **Pozorná vstřícnost.** Znamená vnímavost rodičů vůči aktivitám dítěte, vcítění se do nich a reakce na ně tak, že je dále podněcuje. Tato pozorná vstřícnost věnovaná dětem během prvního roku života má příznivý vliv na řečový a intelektový vývoj.
- **Tělesný kontakt.** Měl by vyvolávat radostnou aktivitu dítěte a uvádět je ve vzrušení, což je jedním z předpokladů bohatší interakce s okolím.
- **Verbální (slovní, řečové) podněcování.** Dítě reaguje vlastní zvukovou aktivitou na řeč či zvuky matky, otce, snaží se zvuky napodobovat. Dochází tak k oboustranné interakci, která je začátkem pozdějšímu řečovému a sociálnímu vývoji dítěte.
- **Podněcující vliv předmětů.** Jde o možnost manipulovat s předměty, již od prvních měsíců života, pokud možno zapojit co nejvíce smyslů. Dítě se tímto stává objevitelem, zakouší radost z objevování. Hračky se stávají učiteli svého druhu.
- **Responzivita neboli vcítivé reagování okolí na projevy dítěte.** Dítě je ujišťováno, že jeho projevy jsou dospělými zaznamenávány a nacházejí odezvu. Dospělí touto odezvou vyjadřují očekávání, že dítě bude ve svých aktivitách pokračovat. Tato vzájemná hra způsobuje dítěti radost a je mu odměnou za jeho aktivitu.

2 VZNIK DVOJČAT, PERIODIZACE VÝVOJE

2.1 Vznik dvojčat

Dvojčata jsou děti, které se narodily jedné matce, během jednoho porodu. Dvojčata mohou vzniknout dvěma způsoby, podle toho se také dělí na jednovaječná a dvojvaječná. Jednovaječná dvojčata vzniknou zjednodušeně tak, že se normálně oplodněné vajíčko rozdělí na dvě. Vznikají tak dva jedinci stejného pohlaví s totožnou genetickou výbavou, tyto děti jsou si téměř k nerozeznání podobné. Naproti tomu dvojvaječná dvojčata vznikají oplozením dvou vajíček dvěma různými spermii. Každé dítě má svou vlastní genetickou výbavu, mohou být tudíž i odlišného pohlaví, na rozdíl od dvojčat jednovaječných, která jsou vždy stejného pohlaví, buď dvě holčičky, nebo dva kluci. Dvojvaječná dvojčata bývají vzhledově již odlišné, jejich podoba není shodnější než u sourozenců narozených po sobě. Nejpresnější metodou, jak se dozvědět jsou-li dvojčata jedno nebo dvojvaječná je vyšetření DNA. Toto vyšetření se provádí i u nás.

2.1.1 Období těhotenství

V následujících řádcích uvedu stručnou charakteristiku období těhotenství, vztahující se k problematice dvojčat. Počet těhotenství s dvojčaty v posledních deseti letech stoupá. Je to částečně způsobeno úspěšností léčby neplodnosti, která dnes dokáže téměř zázraky. Dalším faktorem, který zvyšuje pravděpodobnost vícečetného těhotenství je odkládání těhotenství na pozdější věk, kdy se u starších matek zvyšuje procento vícečetných těhotenství. Podle Neesové-Delavalové (1995), připadá ve střední Evropě na 80 jednočetných porodů narození jedněch dvojčat. V České republice je tento poměr o něco větší, udává se poměr 1:50. Pro budoucí maminky dvojčat je důležité si uvědomit, že každé vícečetné těhotenství je pro její organismus více zatěžující. Organismus matky je zatěžován dvojnásobně.

Podle Rulíkové (2008), je časté, že maminka dvojčat přibere kolem dvaceti kilogramů i více. Zatěžováno je její srdce a oběhový systém, játra, ledviny, cévy dolních končetin aj. Během vícečetných těhotenství hrozí zvýšené nebezpečí různých těhotenských problémů, jako je potrat, těhotenská cukrovka, vysoký tlak, krvácení, anémie, těhotenské zvracení aj. Právem jsou proto vícečetná těhotenství označována za riziková a to jak pro maminku, tak pro děti. Proto je potřeba intenzivního sledování, jak ze strany lékařů, tak i budoucí maminky. Nemělo by se nic podcenit. Podle Rulíkové (2008), jakékoli riskování nebo hrdinství nejsou na místě a budoucí maminka by měla zůstat v klidu doma a to nejpozději od 20.

týdne těhotenství. Dle jejích zkušeností z Klubu dvojčat a vícčetat, dosti maminkám včasná hospitalizace zachránila děti, protože na problémy se přišlo včas.

Asi největším rizikem vícečetných těhotenství je předčasný porod, až 50% dvojčetných těhotenství končí před 37. týdnem. V období mezi 26.-37. týdnem těhotenství jsou porody dvojčat až 10x častější, než u samostatně narozených dětí. Průměrná délka těhotenství s dvojčaty je 36 týdnů. Nízká porodní hmotnost je důsledkem předčasných porodů. Jsou jí označovány děti, které po porodu váží méně než 2.500 gramů. U dvojčat je průměrná porodní hmotnost udávána asi 2.400 gramů (oproti jednotlivě narozeným dětem 3.500 gramů). Dnes se díky moderní technice daří zachraňovat děti s porodní hmotností menší než 1.000 gramů. Očekávání narození dvojčat je určitě hodně vzrušující, jak pro budoucí maminky, tak pro její širší okolí. Je jistě důležité dbát všech pokynů lékařů a i když se neobjevují žádné obtíže, nechat se preventivně hospitalizovat nejpozději od 32. týdne těhotenství až do porodu.

2.1.2 Doba před porodem

Narození dítěte je vždy pro budoucí rodiče i jejich nejbližší okolí událostí, jednak hodně očekávanou, ale také událostí, která zásadně ovlivní dosavadní způsob života. Zvláště dvojnásobně to platí v případě narození dětí dvou. Rodiče se obvykle dovědí o narození dvojčat z vyšetření na ultrazvuku, pro některé rodiče to může být určitým způsobem šokující, pro jiné dvojnásobná radost. Od 4. měsíce se dá ultrazvukem zjišťovat pohlaví dětí. V případech umělého oplodnění se s touto eventualitou, tak trošku počítá a rodiče jsou již dopředu na tuto radostnou zprávu do jisté míry připravení. Pro nastávající matku je přítomnost živých hýbajících se plodů v jejím těle již signálem určitých a konkrétních dětí, ke kterým má již určitý vztah.

2.1.3 Rodičovské postoje

Podle Matějčka (1996) jsou děti vychovávány, ovlivňovány již během těhotenství a dokonce i před ním. Podle zjištění psychologů ovlivňují naše chování k budoucím dětem naše rodičovské postoje, které se formují již daleko dříve, než během těhotenství. Rodičovské postoje se formují již v našem raném dětství. Je dobré si uvědomit, že rodičovské postoje jsou v nás již zformovány a často byly přejaty i neuvědoměle, a protože nemusí jít vždy o žádoucí postoje je dobré je zrevidovat. Přijmout a zpracovat novou roli. Začátek rodičovských postojů můžeme hledat ve vlastní rodině, ovlivňují jej zkušenosti nás jako dítěte

s rodiči. Rodičovské postoje začínají reakcemi rodičů na děti, prvními úsměvy, pokračují ve spoustě vzájemných kontaktů během kojeneckého věku. Specifickým citovým vztahem mezi dítětem a mateřskou osobou, vytvořením vztahu dítěte k domovu a lidem v něm. Zkušenostmi s druhými dětmi ve věku předškolním, přijetím identity podle pohlavní příslušnosti ve středním školním věku a budováním své osobní identity v době puberty a po ní, mladistvými láskami, sněním o budoucnosti, mileneckým vztahem, manželstvím.

Vznik dvojčat je soudobým fenoménem a jejich vývoj souvisí s průběhem těhotenství. Na rozvoj osobnosti dvojčat má zásadní vliv výchovný styl a přístup rodiny. Následující kapitola přibližuje stádia vývoje plodu, včetně kritických období.

2.2 Periodizace vývoje

Vývoj osobnosti dítěte si můžeme rozčlenit na stadia, která se jedno od druhého liší, určitými znaky a následují po sobě v určité zákonité posloupnosti. Periodizace vývoje má obecnou platnost, konkrétní jedinec prochází fázemi, periodami vývoje specificky individuálně. Tato individuální a specifická proměna osobnosti je v souladu s jedinečností každého jednotlivého člověka. Jednotlivá stadia jsou proto určena časově jen přibližně.

2.2.1 Prenatální období

Prenatální vývoj trvá 9 kalendářních měsíců od oplození vajíčka do narození dítěte. Jde především o biologický vývoj, během kterého se tvoří všechny orgánové systémy. Objevují se však i jednoduché psychické reakce. Vytvářející se plod je v úzkém kontaktu s matčinou psychikou a tělesnými pochody. Mezi dítětem a matkou se vytváří určitý komunikační systém, ve kterém je i dítě aktivním účastníkem.

Podle Vágnerové (2000), si můžeme prenatální období rozdělit na tři fáze a to:

1. Fáze oplození, trvá 3 týdny. Počíná uhnízděním blastocysty a vytvořením tří zárodečných listů.
2. Embryonální období, trvá od 4. do 12. týdne. Je obdobím intenzivního růstu, tvoří se všechny hlavní orgánové základy. Embryo je zvláště citlivé na působení teratogenních faktorů. Ty mohou být příčinou vývojových vad.
3. Fetální období, trvá od 12. týdne do narození, dokončují se orgánové systémy.

Tři týdny staré embryo má velikost pouhých jeden a půl milimetru. Srdíčko začíná tlouci kolem třetího týdne. Na elektroencefalografu lze zaznamenat funkci mozku už v devátém týdnu. Tento orgán se rozvíjí v průběhu celé prenatální fáze a je proto citlivý vůči všem škodlivým vlivům. Začátkem třetího měsíce plod pohybuje hlavičkou, rukama i trupem. V pátém měsíci plod dovede rozlišovat základní chutě, vnímá zvukové podněty a maminky již znatelně cítí jeho pohyby. Podle intenzity pohybů se dá usuzovat na budoucí temperament dítěte. V případě dvojčat je to trošku komplikovanější, rodiče musí vysledovat, které pohyby patří ke kterému dítěti. V šestém měsíci se dnes daří předčasně narozené děti zachránit. V 7. až 9. měsíci se plod připravuje na další životní fázi a předčasně narozené děti dnes celkem dobře přežívají.

Podle Matějčka (1996), je lidský plod schopen cítit, může něco prožívat, dovede vidět a slyšet je schopen se učit. Všechno to, co dítě vnímá, jej začíná určitým způsobem formovat. Jeho matka, zvláště její hlubší formy citění a prožívání mohou zanechat na dítěti určité stopy, ať v negativním smyslu nebo samozřejmě také v pozitivním. K jeho zdravému citovému vývoji jistě přispívají kladné a radostné emoce. To ostatně věděly již naše babičky a totiž, že doba těhotenství má být ve znamení duševní pohody, klidu a radostného očekávání. Samozřejmě důležitá je i role otce, což v minulosti nebylo tolik hodnoceno. City otce k ženě a nenarozeným dětem jsou významné pro úspěšnost a hladký průběh těhotenství. Proto by si i muži měli uvědomit svůj důležitý podíl na formování svých budoucích dětí, což v případě dvojčat platí dvojnásobně.

2.2.2 Porod dvojčat

Každé vícečetné těhotenství je rizikové. Porod dvojčat v sobě nese až 4x větší riziko úmrtí, než porod jednoho dítěte. Je třeba vzít v úvahu i to, že dvojčata v průměru přicházejí na svět dříve. Průměrná délka těhotenství dvojčat je 36. týdnů.

Podle Rulíkové (2008), by porod dvojčat měl proběhnout v dobře vybavené porodnici. Novorozenecké oddělení by mělo být vybaveno jednotkou intenzivní péče pro příjem dětí s nízkou a velmi nízkou porodní hmotností. Taktéž zdravotnický personál a zkušenosti lékařů hrají svou roli. Dnes je již ve všech porodnicích možnost společného pobytu matky a dětí v jednom pokoji, což má jistě pozitivní vliv na matku i děti. Je dobré, je-li budoucí maminka předem seznámena s výskytem některých komplikací a také s možnostmi jejich řešení (císařský řez, vyvolání porodu). Způsoby vedení porodu dvojčat jsou v porodnicích různé, některé preferují normální porody, jiné zase dávají přednost císařskému řezu. Císař-

ský řez je volen u složitějších případů a s ohledem na větší nebezpečí pro druhé dvojče, které je více ohrožené nedostatkem kyslíku. Císařský řez je nutný vždy, když je první dítě v poloze koncem pánevním a druhé hlavičkou dolů nebo, když je jedno z dvojčat v příčné poloze. Porody císařským řezem mohou probíhat buď v celkové anestezii, nebo v epidurální anestezii.

2.2.3 Novorozenecké období

Porod a narození dvou dětí je v jejich životě, i v životě rodičů velmi významnou událostí. První měsíc po narození dětí se nazývá obdobím novorozeneckým a je to doba adaptace na nové prostředí života. Pro děti i pro jejich rodiče nastává období jejich vzájemného seznamování. Pro děti je tato doba náročnější, již jen proto, že musí vyrovnávat s nároky nového životního prostředí. V prenatálním období přebývala ve stabilním prostředí se stálou teplotou a vlhkostí v jakési ochranné atmosféře a nyní se ocitla v prostředí chladnějším, hlučnějším v intenzivním osvětlení. Musí samo dýchat a udržovat si tělesnou teplotu. Potravu přijímá ústy.

Podle Matějčka (1996), se schopnosti sociální komunikace mohou rozvíjet jen v bdělém stavu, s vývojem bdělosti se obohacuje repertoár výrazů obličeje dítěte, zvyšuje se pohyblivost, přibývá hlasových projevů. Sluchový aparát dítěte je vyladěn na citové složky v řeči matky. Vývoj řeči úzce souvisí se stimulací lidskou řečí v době jeho bdělého stavu. Je tedy potřebné a příroda nás dospělé sama vybavila mechanismy, kterými odpovídáme na potřeby dítěte, v tomto případě se stimuluje a rozvíjí jeho řeč. Proto jako správní rodičové je potřeba děti přiměřeně stimulovat, což je podmínkou získávání jejich prvních zkušeností. Pro novorozence je emočně nejvýznamnější kožní kontakt proto je vhodné se dětí dotýkat, brát je do náručí.

2.2.4 Kojenecký věk

První rok života je označován jako kojenecký věk. Kojenecký věk je charakterizován velmi rychlým vývojem. Děti se postupně proměňují v malé osobnosti schopné základního osamostatnění. Během kojeneckého období se projeví individuální rozdíly jednotlivých dětí v chování, prožívání a v celkovém vývojovém trendu. Podle Vágnerové (2000, s. 43), jsou charakteristické osobnostní rysy dány:

1. „Dispozičními základy, např. aktivační úrovní, adaptibilitou (tj. schopností určitého typu učení), vegetativní stabilitou, intenzitou citových prožitků a rychlostí jejich změn, převažujícím laděním atd.
2. Ranou zkušeností, která přispívá významnou měrou k další diferenciaci typických projevů dítěte. Specifičnost zkušeností je do určité míry předeterminována vrozenými předpoklady dítěte, např. jeho reaktivitou. Neklidné dítě bude vyvolávat jiné rodičovské reakce než děti pasivní a apatické. Samozřejmě zde záleží i na osobnosti rodičů, jejich postoji a chování k dítěti.“

Koncem šestého týdne si děti začínají broukat, broukání je zpočátku poměrně jednoduché, kolem druhého měsíce si děti již dlouze a složitě „povídají“. Postupně začínají děti napodobovat nejen své vlastní zvuky, ale i zvuky z okolí a přecházejí tak do stadia žvatlání. Rozvoj řeči pojednávám dále v samostatné kapitole. Během druhého měsíce jsou pohledy dětí více zaměřeny, zvládají již zachytit matčiny oči a vidět ji. Koncem druhého měsíce se objevuje úsměv. Podle Matějčka (1996), první úsměvy spouštějí instinktivní chování dospělých vůči dětem a jsou pro děti rozhodným krokem do lidského světa. Úsměv je považován za pouze lidský komunikační prostředek. Pro rodiče je opětovaný úsměv dětí tou největší odměnou za všechny starosti a trampoty spojené s výchovou dětí.

Zrakové vnímání je v tomto věku nejdůležitějším pro rozvíjení poznávacích procesů. Pomocí zraku se dítě orientuje a seznamuje s nejbližším okolím, získává informace o sobě samém a nejbližších lidech. Podle Matějčka (1996), je pozornost dítěte nejvyšší při středním přívodu podnětů. Chceme-li tedy udržet pozornost dítěte déle, je třeba vystihnout stav příznivého naladění, což se může u obou dětí lišit, protože jsou obě individuálně jedinečné. Přisun podnětů nesmí být tedy ani příliš velký ani příliš malý, dále bychom neměli dítě překvapovat stále novými a nezvyklými podněty, vše je potřeba jen lehce obměňovat a s citem dávkovat. Vše podle naladění dětí a jejich chutí se zrovna věnovat určitým aktivitám.

Během sedmého měsíce se u dětí objevuje tzv. specifický citový vztah k „mateřské osobě“, tedy k tomu, kdo se k dítěti mateřsky chová, ke komu dítě cítí oporou a citovou jistotu. Této osobě dávají děti přednost před ostatními, dožadují se jeho přítomnosti a pozornosti. Toto citové pouto je pro děti důležité z hlediska jejich pozdějšího osamostatňování, podle Matějčka (1996). Kolem desátého měsíce dokážou děti lézt a dělají první krůčky, tato doba je dobou velkých vývojových pokroků. Děti již nejsou tak odkázány na to, až se do jejich

blízkosti dostane nějaký zajímavý podnět, ale dokážou si své okolí samy prozkoumávat. Zvyšuje se tím přívod podnětů. V případě dětí dvou je to pro rodiče dvojnásobná starost, když jejich ratolesti začínají objevovat svět.

S kojeneckým obdobím souvisí také rozvoj řeči, ten je závislý na dostatečné stimulaci a motivaci dospělými. Dětské žvatlání se postupně proměňuje v první slůvka, která mají nějaký význam. Pro snazší učení se dětí je důležité, když rodiče napodobují projevy dětí a nastavují jim takto pomyslné zrcadlo jejich projevů. Tomuto typu učení se říká učení napodobou, je významným prvkem v socializaci dětí.

U dětí dvojčat mohou nastat individuální rozdíly v motorickém vývoji. Jedno dvojče může být napřed oproti druhému i o několik týdnů či měsíců. Pokud si rodiče nejsou jisti, že jde o normální vývoj je dobře se obrátit na svého dětského lékaře, který posoudí, zda jde o normu či doporučí další neurologické vyšetření.

2.2.5 Od jednoho do tří let

Období od 1 do 3 let života se nazývá věk batolecí. Toto období je charakteristické výrazným rozvojem dětské osobnosti. Děti se stávají více samostatnějšími a začínají více poznávat okolní svět. Motorický vývoj, schopnost samostatného pohybu umožňuje dětem poznávat a prozkoumávat stále větší okolní prostory. Děti již nejsou tolik odkázány na stimulování druhými, ale dokážou si tuto potřebu uspokojovat samostatněji. Schopnost ovládat vlastní tělo je pro děti něčím novým a zajímavým. Je to pro ně nová zkušenost, která uspokojuje potřebu orientace v prostředí. Děti potřebují pro svůj rozvoj přiměřené množství podnětů, měly by pro ně být srozumitelné, neměly by vyvolávat strach. Nyní již jsou samy schopné si ve svém nejbližším okolí tyto podněty aktivně vyhledávat a tak si samy dávkovat jejich množství a intenzitu. Je to pro ně vývojový pokrok.

Důležitým vývojovým mezníkem batolecího věku je schopnost ovládat vyměšování. Podle Matějčka (1996), je období od 12 do 15 měsíců vhodná doba pro nácvik učení na nočník. Nervový systém dětí je již k takovému učení zralý a tak mu takováto aktivita přináší uspokojení. Pokud bychom se snažili vše uspěchat a nutili děti k předčasnému učení se, mohla by to být pro děti nadměrná zátěž a také zdroj neurotičce. Proto i zde platí, že všechno má svůj čas a nic by se nemělo uspěchat. Samozřejmě nesmíme zapomenout děti po úspěšných pokusech vždy pochválit a ocenit. Je to pro ně důležitým prvkem v budování tzv. rodinné identity. Ve druhém a třetím roce se dítě stále více stává platnějším členem svého sociálního prostředí. Začíná si stále více uvědomovat vztahy lidí kolem sebe a také svou vlastní

roli v nich. Chápáním rozdílností v lidech kolem sebe se v dětech začíná formovat vědomí svébytnosti své vlastní osoby, svého vlastního já, což je základem v budování vlastní identity. Podle Vágnerové (2000), se v souvislosti s rozvojem vědomí sebe sama objevují v batolecím období dva mezníky:

1. Separace od matky, je důležitá pro osamostatňování a rozvoj vlastní identity dítěte.
2. Potřeba sebeprosazení, může mít až charakter negativismu. Souvisí s uvolněním dítěte ze závislosti. Odráží se v ní vědomí sebe sama.

Z hlediska ontogeneze lze pozorovat u dítěte rozvoj komunikačního apetitu a sebeuvědomění, proto se blíže zaměřím na rozvoj řeči a období vzdorovitosti.

2.2.5.1 Rozvoj řeči

S batolecím obdobím souvisí i vývoj lidské řeči. Řečové dovednosti se rozvíjejí na základě učení. Podnětné rodinné prostředí je předpokladem pro dobrý rozvoj verbálních schopností. V souvislosti se slovní zásobou dítěte můžeme hovořit o aktivním a pasivním slovníku. Pasivní slovník představuje počet slov, které dítě chápe, kterým rozumí. Aktivní slovník je slovní zásoba, kterou dítě používá ve vlastním sdělení. Samozřejmě, že slov, kterým děti rozumějí je více, než těch která používají. Ve věku jeden a půl roku některé děti mluví již velmi dobře, jiné zvládnou sotva pár slov. Dá se říct, že v tomto bývají mezi dětmi velké individuální rozdíly. Důležité je soustavné, klidné povzbuzování vývoje řeči.

V souvislosti s vývojem řeči se zmíním o opoždění řečového vývoje, které patří ke specifickým výchovy dvojčat. Podle Rulíkové (2008), je způsobeno tím, že si spolu dvojčata stále hrají a nepotřebují vyhledávat jiné kontakty s okolím, sdílejí také jeden životní prostor a tím vlastně stejné podněty. Jako další možnou příčinu uvádí to, že rodiče většinou hovoří na dvojčata jako na jednu osobu a málokdy komunikují s každým dítětem zvlášť.

Zvláštním fenoménem, který souvisí s dvojčaty, je **řeč dvojčat**, tzv. kryptofázie. Podle Rulíkové (2008) se vyskytuje až u 40% všech dvojčat (zvláště jednovaječných). Tato řeč vzniká z vymyšlených slov a slov podobných jazyku dospělých v rámci momentálních možností dětí. Dvojčata si vzájemně rozumí, pro okolí je tato řeč většinou nesrozumitelná. Přesná příčina vzniku není objasněná, ale předpokládá se, že k jejímu vzniku vedou stejné faktory jako k opoždění řečového vývoje, tedy určitá izolovanost (stačí si sama). Rodiče by proto neměli ponechávat dvojčata sama sobě, měli by jim umožnit kontakt s jinými dětmi a správně a hodně na ně mluvit a důsledně opravovat špatnou výslovnost.

2.2.5.2 Období vzdoru

Obdobím vzdoru je označováno období kolem dvou let věku. Je to doba, kdy se děti nápadně více vztekají, vzdorují a vůbec si všelijak vymínají všechno možné. Často sebou plácnou na zem a tam zuřivě kopou, křičí. Podle Matějčka (1986), jde o důležitou vývojovou fázi, která souvisí se zralostí dětské osobnosti. Trvá zpravidla do tří let a u některých dětí doznívá v průběhu předškolního věku. Jak s dětmi v tomto období výchovně zacházet? Doporučuje se předcházet konfliktům. Nemá cenu dítě za jeho vzdorovitost trestat nebo mu něco vyčítat.

„Dítě nemá trpět pocitem viny za své „špatné“ chování, ale má přijmout představu, že je to chování zbytečné a u tak velkého dítěte už nedůstojné, kterého je nutné se zbavit. A my mu v tom samozřejmě budeme pomáhat.“ Matějček (1996, s. 42)

Děti potřebují v tomto období více citových podnětů a ujištění, že se na nás mohou spolehnout, že je máme rádi. Samozřejmě to může být pro rodiče dvojčet někdy hodně těžké, zvláště když začnou vzdorovat obě děti najednou, jakoby se domluvily. Naštěstí k takovým extrémům dochází zřídka, ale ono úplně stačí, když se obě děti v této vzdorovitosti střídají. Pro rodiče je to zkouška nervů a je nutné se obrnit velkou dávkou trpělivosti.

U našich dětí se osvědčila snaha vzdorovitosti předcházet, nechat dítě si někdy vybrat z více možností, trpělivě vysvětlovat. Když už byla vzdorovitost rozjetá na nejvyšší míru, tak nechat dítě se vyvztekat někde o samotě, například ve vedlejším pokoji.

2.2.6 Věk předškolní

Předškolní období trvá od 3 do 6 let. Konec tohoto období je určen nástupem dětí do školy. Podle Vágnerové (2000), charakteristickým znakem tohoto období je postupné uvolňování vázanosti na rodinu a dospělé. Děti si osvojují běžné normy chování, se kterými se postupně ztotožňují. Rodiče jsou dětem vzorem, se kterým se identifikují. Děti o sobě více uvažují a uvědomují si svoji odlišnost od ostatních lidí, a takto se postupně formuje vědomí vlastní identity. Jako součást vlastní identity chápou děti i všechny sociální role, které mají. Na významnosti nabývají ty, které přesahují rámec rodiny, např. role žáků mateřské školy. Mateřská škola je pro děti důležitá, neboť v ní se formují vztahy k druhým dětem, dochází v ní k formování pro-sociálních vlastností. Děti se ve společnosti jiných, stejně starých dětí cítí dobře, jsou prostě ve svém živlu.

Podle Matějčka (1996), jsou děti, které nemají možnost chodit do mateřské školy do jisté míry ochuzovány. Je pro to, aby do mateřské školy měly volný přístup všechny děti. Je proto na nás rodičích, abychom dětem připravili pro jejich všestranný rozvoj co možná nejvhodnější podmínky. Tento věk je nejvhodnější pro vytváření hygienických návyků, jako je mytí rukou před jídlem, koupání se, čištění zubů. Také bychom neměli proměškat vytváření společenských návyků, např. umět pozdravit, poděkovat, rozloučit se, správně se chovat u stolu. Ke správnému společenskému chování patří také umění obsloužit se sám na záchodě nebo uklízet si hračky, udržovat pořádek ve svých věcech. Dalším významným společenským návykem, kterému je v tomto věku dobré se učit je nesobecké chování, prostě hledat a vytvářet příležitosti kdy můžeme někomu něčím udělat radost.

Podle Vágnerové (2000), je významným vývojovým mezníkem předškolního věku to, že dítě začíná pociťovat vinu za nežádoucí chování. Pocity viny signalizují zvnitřnění některých základních norem a ztotožnění s nimi. Dítě považuje určité chování za žádoucí a vnější regulace se postupně stává regulací vnitřní. Takto se začíná rozvíjet svědomí dítěte. Normy chování děti vidí především ve své rodině. Rodiče jsou dětem jakoby modelem a děti přejímají žádoucí vzorce chování. Jsou pro děti ideálem, kterému se chtějí podobat a s nímž se identifikují. Rozvoj prosociálního chování je výsledkem sociálního učení. Vztahy dvojčat bývají protichůdné, děti jsou zároveň spojenci, ale i soupeři, musejí se dělit o pozornost rodičů i o různé výhody. Pro rodiče bývá někdy těžké spravedlivě rozsoudit časté konflikty a přenice dětí. Kamarádské vztahy jsou v tomto období ještě značně proměnlivé, dá se říct, že dvojčata si v tomto směru hodně vystačí sama.

2.2.7 Příchod do školy

Nástup do školy je pro děti důležitým vývojovým mezníkem. Děti získávají novou roli, která představuje dosažení určité vývojové úrovně. Na tuto změnu jsou děti svými rodiči dopředu připravovány, jsou připravovány také ve školkách, kde všechno směřuje k tomuto důležitému vyústění. Doma rodiče svým dětem připravují všechny potřebné školní pomůcky a doba zápisu do první třídy je takovým malým rituálem a potvrzením budoucí nové role. Dá se říct, že role školáků zásadním způsobem ovlivní rozvoj dětské osobnosti a prožití zbývající doby dětství. Škola je místem, kde se děti učí začleňovat do společenského života, místem kde společensky vyspívají, rostou a zrají. Děti se zde učí navazovat nové kontakty a komunikovat se svými vrstevníky. Získávají zde první zkušenosti s projevem spolupráce, solidarity, ale také soupeření, vytvářejí se zde nové kamarádské vztahy.

Podle Matějčka (1996), můžeme školní věk rozdělit na tři kratší časové úseky:

- mladší, ten zahrnuje dva první roky školní docházky
- střední, období osm až dvanáct let
- starší, zahrnuje období přibližně dvanáct až patnáct let

Podle Matějčka (1996), při vstupu dětí do školy, bychom jako rodiče měli přijmout několik osvědčených zásad, které pomohou nám i dětem v tom, aby se škola nestala příliš velkou zátěží pro celou rodinu.

- Všichni v rodině mají projevat zájem o školní práci dětí, ale pracovat s nimi má v první řadě ten, kdo má na to nejlepší nervy.
- Všechno je třeba provádět v atmosféře klidu a pohody.
- Zájem vede pozornost! Nervový systém malých školáků je ještě nezralý a tak je tomuto faktu nutné přizpůsobit i učení. Děti se dokážou na jednu věc soustředit max. 10 minut, a proto je nutné udělat učení zajímavým.
- Ne moc dlouho, a úkoly střídat. Takto si mozková centra mohou lépe odpočinout.
- U začínajících školáků je dobré, mohou-li při učení měnit polohu. Například stát, klečet nebo sedět na gymnastických míčích a různě se na nich vrtět. Tento způsob tolik nevyčerpává nervový systém, který si může i během učení odpočinout. Jako samozřejmý hygienický požadavek se jeví dostatek pohybu v době mimoškolní.
- Další osvědčenou zásadou je vyloučení rušivých podnětů. Na děti působí množství podnětů a děti je ještě nedokážou rozlišit na ty pro ně žádoucí a na ty nežádoucí. Je proto potřeba odstranit ze zorného pole a z doslechu všechny rušivé podněty. Dobré je pokud mají děti pro učení vyhrazené stálé místo, svůj učicí se koutek, kde se pokud možno nic jiného nedělá.
- Předvídat situace, kde by děti mohly udělat chybu a těmto chybám pokud možno předcházet. Jednou udělané chyby si děti v paměti zafixují, mají-li něco po sobě opravovat, tak po chvíli vlastně neví, co bylo špatně a co dobře.
- Pochvala a povzbuzení! Je potřeba děti náležitě za dobrý výkon pochválit, ale také chválíme i každou dobrou snahu.
- Zajímat se i o ostatní činnosti dětí, nejen o školu a školní povinnosti.

Tak to bylo devět osvědčených zásad, které bychom si jako rodiče měli dobře zapamatovat a zařadit je do svého výchovného působení.

Podle Matějčka (2007) je střední školní věk velká vývojová epocha, je takovou důležitou etapou v utváření identity dětí. Identita vlastně znamená prožívání našeho vlastního „já“, naší vlastní osoby. Identita se samozřejmě utváří již od samého narození během kontaktů a soužití s druhými lidmi. Během života však můžeme vysledovat to, že některé etapy jsou pro vlastní zdravou identitu něčím významné. Střední školní věk je podle Matějčka (1996), obdobím dětských soutěží, na předním místě jsou pohybové dovednosti a sportovní výkony. V životě dítěte hraje nyní tělesná zdatnost důležitou roli. Pokud je dítě v tomto věku nějakým způsobem pohybově omezené a nemůže se proto ostatním dětem vyrovnat, bývá nyní častěji než dříve i než v pozdější době terčem různých ústrků a posměchu. Také prožívání onoho posměchu a příkoří jsou v tomto období zvláště bolestná, bolestnější než kdy jindy v životě. Mezi sportovní dovednosti, které jsou dětmi vysoce ceněné a které mohou, dětem zvednout sebevědomí patří plavání, jízda na kole, lyžování, bruslení, tanec. Zvednout dětem sebevědomí mohou samozřejmě i jiné dovednosti, důležité je aby z nich měly děti radost a dělaly je rády. Co můžeme jakožto starostliví rodiče udělat proto, aby se naše děti rozvíjely ve všestrannou osobnost?

„Předně, nepodceňovat ani lehké stupně pohybové nedokonalosti svého dítěte! Vztít na vědomí, že tu jde o vlastní „já“ dítěte, čili o jeho identitu, a ta že má velký význam pro utváření jeho osobnosti-nyní i v budoucnosti.“ Matějček (1996, s. 77)

Zvýšit sociální prestiž dítěte v očích spolužáků může i vlastnictví nějaké atraktivní věci, nebo ten kdo umí věci, které spolužáci považují za hodnotné.

Co udělat pro povzbuzení a rozvíjení vědomí vlastní individuality u dětí dvojčat? Na tuto otázku odpovídá Rulíková (2009) v deseti bodech.

- Být občas s každým dítětem zvlášť – „jeden na jednoho“. Například vzít jen jedno dvojče na nákupy, druhé nechat doma s druhým rodičem nebo u babičky.
- Neoslovovat a neoznačovat děti jako „jednotku“. Neoslovovat dvojčata, ale každé dítě zvlášť jménem.
- Trestat a odměňovat děti každé zvlášť, netrestat je obě najednou.
- Je dobré vést děti k hledání vlastních zájmů a činností.
- Podporovat děti ve vytváření vlastních přátelství a kamarádů. Každé dítě by si mělo vytvářet kamarádské vztahy nezávisle na svém dvojčeti.
- Uvést svá očekávání do souladu s individuálními zájmy a potřebami jednotlivých dětí.

- Oceňovat jedinečnost povah každého z dvojčat.
- Oceňujte úspěchy každého z dvojčat zvlášť.
- Zaznamenávejte vzpomínky jednotlivě, např. pomocí fotografií.
- Každé z dvojčat by mělo mít vlastní věci, např. hračky, knížky.

Rodiče mohou pro zdravý rozvoj osobnosti dvojčat udělat mnoho, především je nutné si uvědomit, že jsou to dvě individuální osobnosti s různými potřebami a zájmy. I když mají rodiče mnohdy tendenci přistupovat k dětem jako k jedné jednotce, mnohdy je to snazší, musí se přemoci a vidět ve svých dvojčatech dvě různé osobnosti.

2.2.7.1. Rodina

V rozvoji osobnosti dětí hraje rodina a rodiče bezesporu klíčovou roli. Patřit do rodiny je součástí identity školáků. Rodina je důležitá, protože uspokojuje většinu potřeb dětí. Společným soužitím se všem členům rodiny nahromadí nejrůznější zážitky, které vytvářejí její jedinečnou historii. Na nejrůznější společné zážitky rodiče i děti vzpomínají po celý život. Podle Vágnerové (2000), rodiče uspokojují celou řadu psychických potřeb školáků:

- a) Rodiče mohou být dětem určitým vzorem či ideálem, kterému se děti chtějí přiblížit. Mohou se stát vzorem určitého způsobu chování.
- b) Rodiče jsou pro děti zdrojem jistoty a bezpečí. Soužití s rodiči přináší školákům představu trvalosti tohoto světa, stalo se mu samozřejmostí o níž se neuvažuje, protože tady bude a je stále.
- c) Rodiče mohou prostřednictvím svých požadavků kladených na dítě ovlivnit uspokojování potřeby seberealizace. Zde je potřeba určovat dětem reálné cíle a děti chválit a hodnotit jejich snahu.
- d) Rodiče jsou pro děti určitým modelem pro budoucnost, představují a naplňují představu dítěte o otevřené budoucnosti.

Na tomto místě je dobré si uvědomit, že vzájemná interakce rodičů je pro děti jakýsi model vzájemného vztahu mezi mužem a ženou. Děti se prostě učí z příkladů svých rodičů. Měli bychom si jako rodiče uvědomit tuto skutečnost a být dětem dobrým příkladem. Hádky rodičů mohou děti vnímat jako běžné vzorce chování a vztahovat je tak na všechny rodiče. Případně si tento model chování mohou přenést do budoucnosti, do svých vlastních partnerských a mezilidských vztahů.

2.2.7.2 Význam sourozenců a vrstevníků

Sourozenci bývají součástí života dětí, vzájemným sdílením společných zážitků a zkušeností se sourozenecký vztah stává celoživotně blízkým a neměnným. Podle Vágnerové (2000) je soužití se sourozencem pro obě děti specifickou socializační zkušeností a děti mají větší příležitost k osvojení různých sociálních dovedností, užitečných ve vztazích s vrstevníky. Jedinečnost sourozenecké zkušenosti, kdy spolu děti soupeří, spolupracují, či hledají kompromisní řešení, se odrazí i v budoucím soužití s lidmi. Děti se ve svém osobnostním rozvoji vzájemně ovlivňují.

Také význam vrstevníků se ve školním věku dětí stává stále důležitějším, kontakt s vrstevníky je jednou z nejvýznamnějších potřeb dětí školního věku. To zda je dítě vrstevnickou skupinou přijímáno má veliký vliv na jeho sebehodnocení. Kamarádi mohou dětem poskytovat podporu v různých životních situacích, kamarádům je možné říci věci, které se dospělým říci děti stydí či nechtějí. Také vztahy jsou ve vrstevnické skupině symetrické a děti se učí jiným způsobům chování než k dospělým. Ve skupinách vrstevníků získávají děti nové role, které se stanou součástí jejich identity. Dětské skupiny si také vytvářejí vlastní normy chování, které děti respektují a dodržují, jinak by kolektiv takového jedince vyčlenil. Podle Vágnerové (2000), ve středním školním věku nabývá na významu potřeba přijetí spolužáky, přání být oblíbený. Dochází k identifikaci s vrstevnickou skupinou, což je předpokladem určitého odpoutání se od rodiny. Pro děti středního školního věku je také významná identita, která je dána příslušností k nějaké vrstevnické skupině např. školní třídě nebo nějakého zájmového kroužku.

2.2.7.3 Vztahy ke zvířatům

Zvířata a vztahy ke zvířatům mají pro psychický vývoj dětí určitý význam. Ne nadarmo se říká, že pes je nejlepším přítelem člověka. Se zvířaty mohou děti zažívat nové zkušenosti. Podle Vágnerové (2000), zvířata komunikují neverbálně a děti se tak učí určité citlivosti k těmto signálům. U dětí dochází při kontaktu se zvířetem k rozvoji neverbální komunikace a také k rozvoji empatie. V určitých případech mohou zvířata kompenzovat nedostatky mezilidských vztahů, jako obrana proti pocitu osamocení. V součinnosti se zvířaty mohou děti rozvíjet například pečovatelské a ochranné tendence, něžnost, obětavost a jiné postoje, které uplatní v pozdějších letech při pečování o vlastní děti.

2.2.8 Období dospívání – pubescence

Období dospívání začíná přibližně v 11 letech a končí dosažením dospělosti ve 20 letech. Období dospívání si můžeme rozdělit na dvě fáze a to pubescenci od 11 do 15 let a adolescenci od 15 do 20 let. Většina rodičů očekává toto období s určitými obavami, zvláště když jim známí barvitě líčí své zkušenosti s tímto obdobím u svých dětí. Pro rodiče dvojčat by toto období mohlo znamenat dvojnásobnou zátěž.

Podle Vágnerové (2000) je puberta důležitá fáze vývoje dětí, dochází v ní ke komplexní proměně všech složek osobnosti. Jako nejnápadnější se jeví tělesné změny spojené s pohlavním dozráváním. Mění se zevnějšek dospívajícího a s ním také sebepojetí. Dospívající již dovede uvažovat abstraktně. Je to doba, kdy se děti snaží určitým způsobem osamostatňovat z vázanosti na rodiče, velký význam přikládají vrstevníkům, s nimiž se ve větší míře ztotožňují. Skupina vrstevníků, s níž se dospívající ztotožňuje, mu slouží jako jakási opora pro jeho osobní identitu, což mu pomáhá překonat určitou nejistotu v procesu osamostatňování. Má tím vlastně oporu a zázemí jinde než v rodině, vrstevníci tak mohou mít větší vliv než dospělí. Děti již nechtějí být považovány za děti a chtějí, aby se s nimi zacházelo jako s dospělými. Děti také dělají velké pokroky v rozumovém vývoji, často se začínají zajímat o filozofické otázky, o umění, vědu. Se svými rodiči i vrstevníky často vedou dlouhé debaty, diskuse, chtějí odhalit smysl života a znát odpovědi na všechny otázky. Dospívající chápe nyní hlouběji sám sebe a hledá svou vlastní novou identitu. Tento proces hledání vlastní identity je spojen se změnami a nejistotou z toho plynoucí, se vším je nutné se nějak vyrovnat a nové změny zpracovat. Není to lehké období výsledky sebepoznávacích aktivit, mohou dospívající znepokojit, často jsou sami se sebou nespokojení, což se odráží ve zvýšené sebekritičnosti i ke kritice okolí, dospělých.

V období dospívání dochází k prudkému tělesnému růstu, u chlapců se rozšiřují ramena u dívek boky. Podle Říčana (1990), vyrostou chlapci průměrně ze 145 cm v jedenácti letech na 171 cm v patnácti, dívky ze 146 na 164 cm. U dívek dochází k dočasnému prudkému zrychlení tzv. růstovému spurtu, asi o dva roky dříve než u chlapců. U dívek je to mezi jedenáctým a dvanáctým rokem, proto dívky chlapce v růstu nejprve předhoní, aby je později chlapci opět přerostli. Za rok v němž vrcholí růstový spurt, vyrostou dívky asi o 9 cm a přiberou 5 kg, chlapci vyrostou o 12 cm a přiberou 6 kg. U chlapců i dívek se zvětšují vnější pohlavní orgány a vyvíjí se typické dospělé ochlupení. Také rostou a zrají vnitřní pohlavní orgány. Signálem pohlavního zrání je u chlapců první poluce (kolem třináctého roku), u dívek je to první menstruace, ta se objevuje nejčastěji po dvanáctém roce. Dívky,

kteří nejsou o první menstruaci náležitě poučeni, se jí mohou snadno polekat a vidět v ní následek nějaké nemoci. Je proto namístě, aby rodiče včas své děti poučili. To platí samozřejmě i pro chlapce a jejich poučení ohledně první poluce.

2.2.8.3 Přátelství, první lásky

V období dospívání je velmi silnou potřebou přátelství, již na počátku puberty se objevuje touha po důvěrném vztahu s přítelem. Kamarád je ten, se kterým si dospívající rozumí, se kterým si má co říct. Přátelství je cenné samo o sobě a má svou hodnotu i jako určitá příprava pro mileneckou a manželskou vzájemnost. Podle Vágnerové (2000), poskytuje přátelský vztah dospívajícím určitý druh bezpečí a jistoty, jsou charakteristické vzájemností a intimitou. Vzájemnost znamená sdílení určitých tajemství. Doba dospívání je také dobou prvních lásek. První láska dokáže řádně zacloumat psychikou mladého člověka, zamilování je většinou platonické a objekt své lásky si idealizujeme. Dospívající touží být v blízkosti milované bytosti, touží se jí něžně dotknout, povídat si.

Období dospívání může být pro děti hodně těžké, být dvojčetem má některé nezanedbatelné výhody. Děti se mohou například jeden druhému svěřovat, povědět si o svých trápeních s prvními láskami. Spousta dvojčat má mezi sebou silné pouto a jsou si navzájem výbornými přáteli, ale také na sebe mohou žárlit, pokud jeden partnera má a druhý ne.

2.2.9 Období dospívání – adolescence

Obdobím adolescence je nazýváno časové období od 15 do 20 let. Je to druhá fáze období dospívání, přičemž první fáze byla pubescence. Adolescence je obdobím přechodu do dospělosti v ideálním případě by měla být ukončena dosažením dospělosti. Tato druhá fáze dospívání je charakteristická budováním nové identity. Proces hledání a vytváření identity je samozřejmě záležitostí celého života.

Podle Říčana (1990), již od raného dětství rostou zvolna základy vytváření identity a celý vývoj osobnosti můžeme chápat jako přetváření identity. Přestože proces hledání a vytváření identity je celoživotní v období adolescence jde o jakýsi vrchol osobního zápasu o identitu. Pro mnohé to bývá těžký zápas se sebou samým i svým okolím. V případě dvojčat je tento proces v rodině dvojnásobně náročný, hlavně pro rodiče, kteří se musejí obrnit zvláštní trpělivostí. Přece jenom jsou dvě děti proti rodiči v přesile a zvláště, když se dokážou vzájemně podpořit, mohou být oboustranné sváry velice intenzivní. Rodiče si musejí uvědomit, že jde o dlouhodobý proces vlastního osamostatňování dětí. Děti se potřebují

uvolnit z přílišné závislosti na rodičích, aby byli připravení pro zralejší lásky mladé dospělosti.

Podle Říčana (1990), tento dosti bouřlivý separační proces v normálních případech končí před dvacátým rokem, obnovením pozitivního vztahu k rodičům a k jejich hodnotám. Takže rodiče nebojte se tohoto období svých dětí, není to lehké ani pro jednu stranu, jde o normální vývojovou etapu hledání a vytváření osobnosti dětí. Více méně si tímto obdobím projdou všichni dospívající a je dobré pro rodiče dětí, aby na toto období byli připravení, případně si o této problematice něco přečetli v odborné literatuře. Adolescence, jak už bylo řečeno je obdobím budování či nalezení osobní identity, který mladistvý vybojovává sám se sebou i se svým okolím.

Podle Vágnerové (2000), adolescenti jsou již zralí k realizaci partnerských vztahů, zahrnujících i sexualitu. Potřeba partnera opačného pohlaví se stává skutečnou potřebou s úrovní psychickou, sociální a tělesnou. Vztah lásky je projevem potřeby sebepoznání na jiné úrovni. Adolescenti nebývají ještě pro trvalejší vztahy osobnostně zralí, většina těchto lásek má charakter experimentace a proto dlouho nevydrží. Partnerský vztah prochází dvěma fázemi. Vágnerová (2000) :

1. **Fáze zamilovanosti.** Jde o potřebu citového vztahu s určitým jedincem. Ten bývá většinou idealizován a stylizován. Znakem zamilovanosti jsou euforie, pocity vzrušení, které se vážou k vyvolenému člověku. Často je milovaný partner objektem, do něhož zamilovaný projikuje svoje přání a představy, které jsou nereálné a z velké části se odehrávají ve fantazii.
2. **Fáze navázání vztahu, fáze romantické lásky.** V této fázi romantické lásky dochází k přecenění možností tohoto vztahu k jeho idealizaci. Vztah se jeví jako pravá láska, a nic se mu nemůže vyrovnat. Mladí jsou touto láskou okouzlení a tato iluze dlouho nevydrží a vztah se většinou rozpadá.

Partnerské vztahy přinášejí mladým pocit uspokojení, jak na emocionální úrovni, tak i v oblasti seberealizace. V adolescentních vztazích začíná nabývat na významu sexualita, která tvoří jeho důležitou součást. Velmi důležitým mezníkem je první sexuální zkušenost dovršená pohlavním stykem. Symbolizuje přechod do dospělosti.

U dvojčat zejména žen se může stát, že špatně nesou, když si jejich sourozenec najde partnera. Může se cítit opuštěně, někdy na svou sestru i žárlí. Naopak druhé dvojčce s partnerem

se může cítit provinile. Někdy může mít takové pouto mezi dvojčaty negativní vliv na partnery dvojčat, kteří toto pouto nemusí pochopit a vztah raději ukončí.

Teoretická část mé práce se zabývala stručným vymezením pojmu osobnost, podmínkami osobnostního rozvoje dětí. Dále vznikem dvojčat a riziky, které sebou přináší každé vícečetné těhotenství. Porodem dvojčat, rodičovskými postoji, které ovlivňují děti již během těhotenství. Stručně jsem se snažil poukázat na některá významná období ve vývoji dětí, jako je rozvoj řeči, období vzdoru, příchod do školy. Zabývám se i významem sourozenců a vrstevníků, rodinou a také vztahy ke zvířatům. Dále jsem se snažil ve stručnosti charakterizovat jednotlivá periodizační období vývoje, od prenatálního období, až po období dospívání.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

3 VÝZKUMNÁ ČÁST

Praktická část práce je zaměřená na pochopení otázky, jak se rodiče dvojčat snažili rozvíjet jejich individuální osobnost. Zaměřil jsem se na faktory, které mohou rozvoji osobnosti dvojčat pomáhat, a také jsem se snažil poukázat na konkrétní pochybení, kterých se rodiče při výchově dvojčat mohou dopouštět. Ve své práci se pokusím hlouběji osvětlit problematiku rozvoje osobnosti dvojčat a úskalí, která jsou s tímto spojená. Zajímá mě, jak samotní rodiče vnímají tuto problematiku, zda si uvědomují důležitost rozvoje individuálních osobností dětí a jakým způsobem k ní přistupují.

3.1 Cíl výzkumu a výzkumný problém

Hlavním cílem mého výzkumu je zjistit, jakým způsobem dochází v rodinách s dvojvaječnými dvojčaty k rozvoji osobnosti dětí a nalézt možná doporučení pro vhodný rozvoj osobnosti dvojčat. K hlavnímu cíli byl stanoven následující dílčí cíl.

Dílčí cíl 1: Nalézt chyby, kterých se rodiče nebo okolí při výchově dvojčat dopouštějí.

K těmto cílům se vážou výzkumné otázky, na které v závěru práce odpovím.

VO1: Kolik času a úsilí jste věnovali jako rodiče svým dětem v předškolním věku?

VO2: Jak se rodiče stavěli ke stejnému oblékání dětí, a společnému sezení ve škole?

VO3: Jak může být okolí dětí nápomocné rozvoji osobnosti nebo naopak překážkou?

Výzkumný problém: Jakým způsobem se v rodinách s dvojvaječnými dvojčaty stejného pohlaví, vnímá a realizuje potřeba rozvoje osobnosti každého dítěte.

3.2 Metoda výzkumu

S ohledem na zkoumanou problematiku jsem se rozhodl pro **kvalitativní metodu výzkumu**.

„Kvalitativní metody se užívají k odhalení a porozumění tomu, co je podstatou jevů, o nichž toho moc nevíme. Mohou být také použity k získání nových a neotřelých názorů na jevy, o nichž už něco víme. V neposlední řadě mohou kvalitativní metody pomoci získat o jevu detailní informace, které se kvantitativními metodami obtížně podchycují.“ (Strauss, Corbinová, 1999, s. 11)

Kvalitativní metoda výzkumu mi dokáže do hloubky prozkoumat určitý široce definovaný jev a také o něm přinese množství informací, které mi pomohou lépe pochopit studovaný jev a názory účastníků výzkumů.

Podle Creswella (In Hendl, 2005, s. 50): *„Kvalitativní výzkum je proces hledání porozumění založený na různých metodologických tradicích zkoumání daného sociálního nebo lidského problému. Výzkumník vytváří komplexní, holistický obraz, analyzuje různé typy textů, informuje o názorech účastníků výzkumu a provádí zkoumání v přirozených podmínkách.“*

3.2.1 Technika sběru dat

Výzkum jsem provedl pomocí polostrukturovaného rozhovoru s otevřenými otázkami. Od této techniky si slibuji získání velmi podrobných informací od rodičů dětí (matek), které by se mi jinou technikou nepodařilo zjistit.

„Prostřednictvím hloubkového rozhovoru jsou tedy zkoumáni členové určitého prostředí, určité specifické sociální skupiny s cílem získat stejné pochopení jednání událostí, jakým disponují členové dané skupiny. Pomocí otevřených otázek může badatel porozumět pohledu jiných lidí, aniž by jejich pohled omezoval pomocí výběru položek v dotazníku.“ (Švaříček, Šedřová, 2007, s. 159-160)

Polostrukturovaný rozhovor vychází ze seznamu předem připravených otázek. Je nejčastěji používanou technikou sběru dat v kvalitativním výzkumu.

Výzkum probíhal v klidném a přirozeném prostředí dotazovaných rodičů. Předem jsem si připravil otázky, na které bude v průběhu rozhovoru respondentka dotazována. Hlavní otázky rozhovoru jsem podle potřeby doplňoval dalšími pomocnými otázkami.

Respondentky byly předem seznámeny s cíli mého výzkumu s průběhem rozhovoru a s použitím nahrávacího zařízení. V jednom případě jsem na přání respondentky rozhovor nenahrával, ale zapisoval. Ostatní respondentky s nahráváním souhlasily. Respondentky byly taktéž seznámeny s tím, že nebudu nikde používat jejich jména. Každá z respondentek výzkumu obdržela své číslo, abych nemusel uvádět jejich jména.

3.2.2 Technika analyzování dat

Pro zpracování dat, která jsem získal v rozhovorech s respondentkami, jsem použil metodu **otevřeného kódování**. „Kódování obecně představuje operace, pomocí nichž jsou údaje rozebrány, konceptualizovány a složeny novým způsobem. Při otevřeném kódování je text jako sekvence rozbit na jednotky, těmto jednotkám jsou přidělena jména a s takto nově pojmenovanými (označenými) fragmenty textu potom výzkumník dále pracuje.“ (Švaříček, Šedřová, 2007, s. 211)

Všechny nahrané rozhovory jsem přepsal na počítači a vytisknul, abych s nimi mohl dále pracovat. V další pracovní fázi jsem texty rozhovorů opatřil kódy metodou, kterou označují Švaříček a Šedřová (2007) jako metodu papír a tužka, jde o kódování v ruce.

3.3 Výzkumný vzorek

Výzkumný vzorek tvořilo pět rodin s dvojvaječnými dvojčaty. Záměrně jsem vybíral dvojčata ženského pohlaví. Rozhovory jsem vedl s matkami dětí z důvodu toho, že otcové většinou netráví s dětmi v předškolním věku tolik času jako matky. Matky tedy své děti lépe znají. Záměrně jsem také volil věk dvojčat, a to od nejmladších prvňáčků, šestnáctileté, devatenáctileté, dvaceti osmileté a čtyřiceti dvouleté dvojčata. Respondentky jsem označil čísly 1-5. Pořadí čísel bylo dáno podle pořadí rozhovoru s respondentkami. Kvůli ochraně osobních údajů jsem se rozhodl nikde neuvádět jména a příjmení respondentek a také povolání. Jména dětí dvojčat jsem ponechal nezměněná.

V další části uvedu stručně některé informace o respondentech a jejich rodinách.

Respondentka č.1

Paní L. věk 55 let rozvedená. Má tři děti, kromě dvojvaječných dvojčat Hany a Hely má ještě 28 letého syna. Dvojčata mají 19 let a chystají se na studium VŠ. Paní L. bydlela s dětmi v rodinném domku se spoustou domácích zvířat. Po rozvodu se přestěhovala i s dětmi do bytu 2+1. S výchovou dětí nebyly nikdy problémy.

Respondentka č.2

Paní D. věk 40 let vdaná. Má dvě děti dvojvaječná dvojčata ve věku 7 let. Děti se jmenují Petra a Daniela, navštěvují základní školu. Paní L. bydlí se svými dětmi a manželem v rodinném domku na vesnici. Problémy s výchovou či vývojem nebyly žádné.

Respondentka č.3

Paní J. věk 42 let vdaná. Má dvě děti dvojvaječná dvojčata Johanku a Marušku ve věku 16 let. Děti chodí na gymnázium. Všichni bydlí ve městě v bytě 3+1 společně se psem. Problémy s vývojem nebo výchovou dětí nebyly žádné.

Respondentka č.4

Paní P. věk 52 let rozvedená. Má dvě děti, dvojvaječná dvojčata Magdu a Jaroslavu. Holky mají 28 let a vystudovaly obě vysokou školu. V současné době pracují, jedna je svobodná a druhá rozvedená, obě bez dětí. Jedna dcera bydlí společně s matkou v rodinném domku na vesnici a druhá bydlí společně s přítelem ve městě. S výchovou a vývojem dětí neměla paní P. nikdy vážnější problémy.

Respondentka č.5

Paní A. věk 69 let vdaná. Má dvě děti, dvojvaječná dvojčata Lenku a Haničku. Holky mají 42 let. Jedna vystudovala vysokou školu a druhá střední školu. V současné době je jedna na invalidním důchodu a druhá pracuje. Jedna je rozvedená a druhá vdaná. Obě mají své děti. S výchovou a vývojem neměla paní A. nikdy vážnější problémy.

3.3.1 Etika výzkumu

Ve své práci jsem se snažil zvažovat všechny etické aspekty svého výzkumu. Podle Švaříčka, Šedové (2007) je jedním ze základních principů **důvěrnost**. Důvěrnost znamená, že nebudou uveřejněny žádné údaje, které by případnému čtenáři umožnily identifikovat účastníky výzkumu. K dalšímu důležitému principu patří získání souhlasu od účastníka výzkumu, tento souhlas by se měl zdokumentovat. Souhlasy od účastníků výzkumu jsem nahrál na diktafon a v jednom případě jsem jej vyhotovil písemnou formou a nechal si jej od účastnice výzkumu podepsat.

4 PRŮBĚH VÝZKUMU

Pro svůj výzkumný projekt jsem si předem stanovil určité podmínky, které respondentky musely splňovat. Rozhovory jsem prováděl s matkami dětí. Všechny musely mít dvojvečerná dvojčata ženského pohlaví. Taktéž jsem vybíral odstupňovaný věk dvojčat, chtěl jsem mít pokryté širší spektrum času. Se všemi dotazovanými jsem se předem domluvil a seznámil jsem je se svou bakalářskou prací. Rozhovory probíhaly v domácím prostředí dotazovaných, pouze v jednom případě jsem se domluvil na jiném prostředí, a to ve své práci.

Pro rozhovory jsem měl připravený seznam otevřených otázek, které jsem se snažil doplňovat otázkami doplňujícími. Rozhovory probíhaly v měsíci březnu 2012. Na začátku každého rozhovoru jsem v krátkosti představil svou bakalářskou práci a požádal o souhlas k participaci na výzkumu a o souhlas rozhovor nahrávat. Čtyři respondentky souhlasily s nahráváním a s pátou jsme se domluvili, že rozhovor nebudu nahrávat, ale zapisovat. Rozhovory probíhaly v klidné atmosféře, bez problémů.

5 VYHODNOCENÍ VÝZKUMU

V následující kapitole popíši zpracování svého výzkumu metodou kódování, shrnutí výsledků výzkumu a závěrečná zpráva.

5.1 Analýza a interpretace dat

Při zpracování získaných dat metodou otevřeného kódování jsem ze získaných kódů vytvořil pět hlavních kategorií, kterých se kódy týkají a které tyto kategorie blíže osvětlují. Deklarované odpovědi jsou uvedené v přesném znění bez gramatických či jiných úprav.

5.1.1 Kategorie I.: Rodičovské postoje

Tato kategorie byla vytvořená z následujících kódů: kamarádství, zodpovědnost, vědomí užitečnosti, neplánovanost, zlehčování, příprava, podpora v aktivitách, plánované rodičovství, informace, kopírování stylů, porozumění, šok, nedostatek, málo času, smíšené pocity.

Tato kategorie vyjadřuje rodičovské postoje matek před narozením dětí. Rodičovské postoje se formují, již v našem raném dětství, jsou to právě postoje rodičů k dětem, vztahy s rodiči, které je utvářejí a formují. Tři z pěti dotázaných matek uvádělo své dětství a vztahy s rodiči jako dobré a podnětné. Rodiče jim byli oporou, dokázali je vyslechnout, respondentka č.1: *„Myslím si, že jsem měla velice tolerantní maminku, spíš jsem ji brala jako kamarádku, protože vždycky jsem se k ní chodila svěřovat.“* Tyto tři matky si uvědomují, že se jim rodiče snažili vstřípit smysl pro zodpovědnost a také vědomí určité užitečnosti. Uvádějí výchovu jako spravedlivou. *„Trestali, když to bylo oprávněné,“* říká respondentka č.3. Dále se je rodiče snažili podporovat v jejich aktivitách. *„Taky se snažím je tak vést, jak mě vedli rodiče, to znamená všestranně rozvíjet, aby vlastně přičichli, tak jak já uváděla ke každé té oblasti a popřípadě se tím profitoval jejich zájem,“* říká respondentka č.2. Zbylé dvě respondentky uváděly, že jejich výchova nebyla ideální. Rodiče na ně měli málo času, byl nedostatek peněz, stavěli dům a platili půjčky. *„Doma nás bylo sedm dětí, bylo po válce, výchova byla přísná, starší děti vychovávaly mladší, rodiče neměli čas na naše osobní problémy,“* uvádí respondentka č.5. A snad právě proto se tyto respondentky snažily svým dětem všechno to, co samy nezažily vynahradiť: *„fakt je, že třeba u dětí jsme se to snažili jim vynahradiť, nebo k tomu přistoupit úplně jinak, takže naopak dětem jsem se snažila umožnit co nejvíce kroužků, tak aby se rozvíjela jejich osobnost,“* říká respondentka č.4.

Za zmínku stojí reakce dotázaných na to, když se dověděly, že čekají dvojčata. Jako převažující reakce dotázané uváděly šok a smíšené pocity, ale také radost, smích a údiv. Jedna z dotázaných projevila obavu z toho, zda budou s manželem schopni dvojčata vůbec uživit. Pro respondentku č.5. bylo největším zklamáním to, že museli vrátit koupený kočárek pro jedno dítě.

5.1.2 Kategorie II.: Čas věnovaný dětem

Kódy: čas na hru a procházky, domácí zvířátka, mezi lidma, malí ekonomové, bez televize, intenzita, uvědomění důležitosti, vědomí dokonalosti, vytíženost, svérázné metody, maximální úsilí, nutnosti.

Všechny dotazované respondentky uváděly, že se svým dětem v předškolním věku snažily věnovat co možná nejvíce, jak to jen šlo: *„věnovala jsem jim veškerý volný čas, protože by mě ani nenapadlo se zabývat nějakým sezením v hospodě,“* uvedla respondentka č.4 a dále tato dotazovaná při zpětném pohledu uvádí: *„každopádně jsem cítila jako handicap, že matka musí chodit do zaměstnání a dejme tomu ty malé děti nechat ve školce, třeba od sedmi hodin až do čtyř, to mě přišlo hrozné.“* Dotázaná č.5, uvedla, že musela nastoupit do zaměstnání již ve 2,5 letech věku dětí, ale neviděla to nijak tragicky. Děti byly do tří let věku u jejich rodičů, a měly tam spoustu zvířátek a lidí kolem. Tato respondentka pokládá školku za dobrou věc, nutnost. Jako další dobrou věc vidí dotázané různá domácí zvířátka, které se dětem mohou stát dobrými průvodci v celém dětství. *„No hráli jsme si jsme chodili na procházku, bydlím pod lesem, samozřejmě jsem dotáhla domů zvířátka, kočičku, pejska, slepičku, králíky,“* a dále uvádí respondentka č.1.: *„furt jsme si hráli na něco, rozvíjeli jsme, nepouštěla jsem televizi, nebyla jsem příznivcem televize, my jsme furt měli co řešit, krmit králíčky na trávu, měli jsme kozu.“* Dále tato respondentka uvádí jako perličku: *„já jsem dětem místo pohádky četla analýzy, rozborů podniků atd. takže oni ekonomiku ovládali od mládí, od malička.“* Další zamyšlení bylo nad obdobím vzdoru dětí, respondentky uváděly, že toto období nebylo nijak moc vyhraněné, vždy se dalo zvládnout, neměly s tím výraznější problémy, v normě. Vzdorovitost byla vždy větší jen u jednoho dítěte, nikdy nebyly vzdorovité obě stejně. Metody, které používaly matky k uklidnění vzdorovitosti dětí, byly od prosté domluvy přes předcházení konfliktu, až po sem tam nějaké plácnutí či lepanec. Respondentka č.3 uvedla: *„když se mi nechtěly oblíkat, tak jsem je*

šupla na balkón a když jim došlo, že je jim zima, tak už se pak teda oblékly,“ a dále uvádí: *„když nechtěly jíst, tak prostě nejedly a já jsem jim řekla, že nedostanou nic, když ted' nechtějí jíst. Za dva dny už měly takový hlad, teda jako ne, že by nejedly ty dva dny, ta pravidelnost tam potom zase byla po čase.“* No, tyto metody bych raději rodičům nedoporučoval, i když mohou být účinné.

5.1.3 Kategorie III.: Podpora rozvoje osobnosti dětí

Kódy: podpora dětí v aktivitách, vlastní příklad, podpora v rozvoji, vlastní názor, vědomí povinnosti, vzájemná pomoc, rozdílné zájmy, svoboda volby, pěstování vloh, odsud podsud, podchycené nadání, v rozumných mezích, svébytnost dětí.

Všechny respondentky shodně uvádějí, že se odmalička snažily své děti všestranně rozvíjet. Včas podchycovat jejich nadání a talent. Nejčastěji uváděné byly různé hudební kroužky, zpěv a hra na hudební nástroje a pohybové aktivity (tanec, balet). Další bylo malování a kreslení, atletika, míčové hry, gymnastika, tenis, stolní tenis a hasičský kroužek. *„Hanička byla studijní typ, v deseti letech přečetla knihu Zvoník u matky boží.“* Přes rozdílnost zájmů dětí se je rodiče nesnažili tlačit do navštěvování stejných kroužků, naopak je podporovali ve vlastním výběru, ve všech případech měly děti možnost svobodného výběru aktivit. *„Já chcu chodit třeba do toho kroužku, jsem postupovala, jak moje maminka, ano pokud si splníš svoji školu, pomůžeš v rodině, běž máš volnost,*“ říká respondentka č.1. Tímto se v dětech rozvíjí určité vědomí povinnosti a také svoboda volby. *„V rámci možností to rozhodování měly. Jako samozřejmě, když mi řeknou ve 14, že chtějí jet s kamarádkami na týden pryč, tak žádné takové, ale v tom, co dělat, co je baví v tom tu volnost měly,*“ uvádí respondentka č.3. Děti v některých případech šly ve šlépějích rodičů a rodiče jim byli vlastním příkladem: *„tak v tom předškolním věku oni to viděli u mě, šly v mých šlépějích, vlastně jsme celá rodina hráli stolní tenis, to už byli prvňáci tak hráli,*“ říká respondentka č.1. Jako pozitivní vidí respondentka č.2, vliv školky: *„jedna měla menší sebevědomí, takže to školka velice dobře odhadla a podporovala ji v tom, že jí třeba dávala na nějakých akcích dělat hlavní postavu a tím se jí to sebevědomí zvýšilo.“* U dětí také docházelo ke vzájemnému ovlivňování např. při společných hrách, dokázaly se vzájemně doplňovat a byly jakoby sehrané: *„je úžasné pozorovat, jak se ovlivňují navzájem,*“ říká respondentka

č.5. Dále uvádí, že se děti měly potřebu vzájemně odlišovat, nechtěly být stejné, ale svébytné.

5.1.4 Kategorie IV.: Společné pouto

Kódy: vzájemné pouto, vzájemná pomoc, samozřejmost, vzájemná přitažlivost, sehranost-partáčky, spolupráce, vzájemná závislost, vzájemné doplňování.

Maminky shodně uváděly jistou závislost dětí na sobě, tato závislost se projevovala různě a v různé intenzitě. Asi nejintenzivnější vzájemné pouto uvádí respondentka č.3: *„No mě vždycky fascinovalo, jak ony se, vlastně ony se vždycky všechno učily spolu...a i když byla jedna nemocná, druhá byla s ní. Jo jinak i k těm dětským doktorkám jsme museli chodit spolu prostě, protože když už ne, tak jedna začala rvát, bylo to takové jakoby zvláštní. Spíš se ovlivňovaly pozitivně...oni tak jak byly spolu, tak se posouvaly dopředu a rychleji.“* U ostatních respondentek nebyla vzájemná závislost dětí na sobě až natolik intenzivní, ale přesto tam vzájemné pouto bylo a děti se po delším odloučení (týden) na sebe těšily. *„Tak na týden to bylo dobrý, ale po týdnu už tesknily po sobě,“* říká respondentka č.1. Vzájemné pouto přetrvávalo i v pozdějším věku dětí, na otázku, jak snášely děti vzájemné odloučení odpověděla respondentka č.4: *„Tak to hodně těžce, jako hodně těžce, když třeba jedna měla někam jet i v pozdějším věku, tak vím, že neustále se snažily být spolu ve spojení, a byly si takovýma, asi nejbližšíma lidma, ony dvě.“* Citové pouto dvojčat je takovým určitým fenoménem, uváděné jsou příklady, kdy si dvojčata ve stejnou chvíli chtějí zavolat, nebo ve stejný den vaří stejné jídlo, či ve stejnou dobu onemocní stejnou nemocí nebo si přivodí úraz. V mém výzkumu jsem nic takového nezaznamenal. Zaznamenal jsem citové pouto mezi dvojčaty a to různé intenzity, toto pouto přetrvávalo i v pozdějším věku a dá se říct, že děti bude provázet po celý život.

5.1.4 Kategorie V.: Dvě individuality

Kódy: rozdílnosti, zjednodušení, negace, individuálnost, individuální tresty, individuální podpora, pozitivní školka, svoboda v oblékání, povahové rozdíly, v rozumných mezích.

Tato kategorie poukazuje na to, že ač jsou si některá dvojčata povahově podobná, přesto jsou to dvě různé individuality. Tyto odlišnosti se projevovaly různě, nejen tím, že si děti hrály s jinými hračkami, chtěly navštěvovat jiné kroužky, měly rozdílné přátele, ale také se chtěly odlišit svým vzhledem, oblečením a vystupováním. „*Každá je jiná, takže každá si našla to svoje místo, samozřejmě, že měly jiné zájmy, takže jedna si hrála s legem, druhá si kreslila. Školka jim to umožňovala, podporovala je v tom,*“ říká respondentka č.2. Dále všichni rodiče shodně uváděli, že své děti vždy oslovovali jednotlivě jejich jmény, čili je nebrali jako jednotku např. dvojčata. Také v otázce trestání byly všechny dotázané jednotné v tom, že vždy používaly individuální tresty a snažily se dětem odměřovat spravedlivě: „*Individuálně brala jsem je jako individuálně, akorát když jsem se spletla, tak to chytla ta druhá,*“ říká respondentka č.1. Ke společnému potrestání se přistupovalo v případech, kdy dvojčata něco provedla obě dvě: „*Při individuálním průseru dostala jedna individuálně, při společném průseru obě, když si zasloužily obě, tak dostaly obě,*“ říká respondentka č.5. V otázce společného či stejného oblékání dětí byly názory respondentek odlišné, některé uváděly to, že stejné oblékání uvítaly, protože se jim tím zjednodušilo nakupování věcí, mohly všechno brát dvakrát, nebo byl v té době velký nedostatek věcí. Svoji roli hrálo také to, že se to maminkám líbilo, mít stejně obléknuté děti. Tyto maminky také dále shodně uváděly to, že se holkám od určitého věku přestávalo stejné oblékání líbit a začaly se domáhat odlišných věcí. Ve dvou případech to bylo již od tří let věku dětí a v jednom od šesti let. Ostatní dvě dotázané maminky své děti oblékaly různě již od malička. „*Tak zase mě to přišlo takové uniformované, proč by musely, že. Když to tak bývalo hodně jakoby dřív, že dvojčata chodily oblečené skutečně stejně,*“ říká respondentka č.4. Respondentka č.3 uvedla: „*No my jsme je moc stejně jako neoblékali, jako něco měli určitě stejně. Moje mamka něco pletla holkám, tak to pletla odlišně.*“ V otázce společného sezení ve škole uvedly respondentky, že ve třech případech děti neseděly spolu: „*neseděly spolu, tak to chtěla učitelka, asi učitelka usoudila, aby neopisovaly, učitelka rozsazovala holka plus kluk,*“ říká respondentka č.5. Ve druhém případě je rozsadila také paní učitelka, ale měla to na svědomí i zkřížená lateralita jednoho dítěte. Tyto dva případy byly tedy nedobrovolné a v ostatních případech si děti samy a dobrovolně mohly vybrat, s kým budou od první třídy sedět.

5.2 Závěry výzkumu

Hlavním cílem výzkumu bylo dozvědět se: Jakým způsobem dochází v rodinách s dvojvaječnými dvojčaty k rozvoji osobnosti dětí a nalézt možná doporučení pro vhodný rozvoj osobnosti dvojčat.

Dílčím cílem výzkumu bylo: Nalézt chyby, kterých se rodiče nebo okolí při výchově dvojčat dopouštějí.

Výchova dětí, jak jistě potvrdí mnozí rodiče, je velice náročný proces, vyžadující od obou rodičů doslova plné nasazení. Zvláště to však platí při výchově dvojčat, kdy je na jednu maminku taková menší přesila. Velice náročné pro samotnou maminku bývá období nejranější, kdy je většinou na děti sama, protože otcové bývají v práci. Je proto dobré, když maminky zapojí do pečovatelských aktivit nejenom otce dětí, ale také například své nebo manželovy rodiče. Také pomoc kamarádek může přinést, alespoň chvilky klidu a odpočinku pro nabrání nových sil. Důležité je například něco málo slevit ze svých požadavků na perfektní pořádek a místo toho se věnovat dětem nebo nabírání nových sil. Stresující se a uhoněná matka není pro děti přílišným povzbuzením.

Je potřeba si uvědomit, že zvláště děti do věku tří let potřebují mnoho pozornosti a stimulací ze strany rodičů, není proto dobré ponechávat děti samy sebou, ať si hrají samy, právě tento věk je z hlediska rozvoje dětí důležitý. V mém výzkumu se tato chyba neprokázala, naopak matky uváděly, že se dětem snažily věnovat naplno. „*Protože to bylo furt kolem nich, do třech let v podstatě furt jsme si hráli na něco, rozvíjeli jsme, nepouštěla jsem televizi, nebyla jsem příznivcem televize,*“ říká respondentka č.1. Možnou chybou, kterou se ovšem nepodařilo prokázat, by mohlo být přílišné pouštění televize dětem. Pro rodiče je to jistě lákavé nechat děti se zaujetím sledovat televizi, ale odborníci tuto aktivitu do tří let vůbec nedoporučují. V pozdějším věku s mírou.

Jako další úskalí při výchově dvojčat se jeví neupřednostňování jednoho dítěte před druhým, správně odměřovat oběma dětem stejnou mírou. Toto si respondentky uvědomovaly a uváděly to jako jedno z možných úskalí výchovy dvojčat. „*Jako možná úskalí vidím vnučování stejných návyků, ty dobře zpíváš-tak půjdou obě do zpěvu. Přílišné prosazování vůle rodičů,*“ říká respondentka č.5.

Další chybou, kterou by se rodiče mohli dopouštět by bylo určité srovnávání jednoho dítěte před druhým. Dávání jednoho dítěte druhému za vzor. V mém výzkumu se tato chyba vyskytla a dopustilo se jí okolí dětí, a to přímo třídní učitelka dětí. „*Učitelka blbá srovnávala jednu před druhou, Lenku nepovzbuzovala, museli jsme to potom řešit ve škole. A dále pokračuje respondentka č.5. v popisu docela kuriozní chyby, kdy jedna sestra ve zdravotní škole, aby si to zjednodušila, dávala okluzory oběma dětem, i když to potřebovala jen jedna, a tímto té zdravé rozhodla oči! No, asi je potřeba dávat si i na takováto pochybení okolí pozor. Takže ohledně vzájemného srovnávání dětí a dávání jednoho druhému za vzor je potřeba, aby si na toto dávali rodiče pozor a pokud možno se této chyby vyvarovali.*

Jako takovou úsměvnější chybu bych označil počínání respondentky číslo 1, která uvádí, že dětem místo pohádek četla analýzy, rozbory podniků, takže děti již od malička ovládali ekonomiku.

Jako další možnou chybou by mohlo být používání fyzických trestů, kdy dvě respondentky uvedly, že používaly sem tam i fyzické tresty. U jedné se občas stávalo, že tento trest schytala i dcera neoprávněně, například když si matka nebyla jistá viníkem. Doporučení by tedy mohlo být, nepoužívat u dětí fyzické tresty a trestat jen skutečného viníka, dále netrestat obě děti za něco co udělalo jen jedno dítě, čili individuální tresty.

Opět uvedu jednu takovou svéráznou metodu jedné respondentky, která děti trestala například tím, že je vystrčila na balkón, když se nechtěly oblékat. A až byla dětem zima, tak se samy oblékly. Nebo v případě kdy nechtěly jíst, tak je nechala prostě vyhladovět. Myslím si, že tyto metody lze považovat za přežití, je důležité dětem stále trpělivě vysvětlovat a získávat si jejich důvěru.

Chybou, která se v mém výzkumu vyskytla, bylo rozsazování dětí v první třídě. V jednom případě tak učinila učitelka, která měla svůj systém rozsazování – vždy holka a kluk. Myslím si, že v těchto případech je toto rozhodnutí vždy možno ponechat na samotných dětech.

Další spornou oblastí by mohlo být společné a stejné oblékání dětí. Některé matky uvedly, že to bylo jednodušší, praktičtější a také se jim to samozřejmě líbilo. Myslím si, že v případě mého výzkumu toto nepřekročilo určitou kritickou hranici. Matky v pozdějším věku dětí (od tří let výše) samy respektovaly názory dětí ohledně výběru oblečení. „*K tomu společnému oblečení, když byla třeba nějaká vernisáž nebo něco, třeba jedna hrála na akordeón, druhá hrála na keyboard a byly stejně oblečené, tak to se lidi místo na obrazy, dívali*

na ně. Po těch výstavách to byly stejné nebo když byla soutěž v lidušce, jinak nechtěly,“ říká respondentka č.1.

Mezi další možné chyby by se dalo zařadit to, že se některé dotazované maminky na těhotenství dvojčat nijak zvláště nepřipravovaly. Mám na mysli přečíst si nějakou literaturu, případně navštívit nějaké kurzy. Přece jenom v případě vícečetného těhotenství, jde vždy o těhotenství rizikové, a jako k takovému je dobré k němu přistupovat. Maminky by měly vědět, jaká rizika sebou takovéto těhotenství přináší a dopředu se náležitě připravit.

Nakonec se zmíním ještě o dvou možných chybách, které se ale během rozhovorů s maminkami neprokázaly. Jde o oslovování dětí, kdy maminky shodně uváděly, že respektovaly jednotlivá jména dětí a oslovovali je jednotlivě jmény. Nedopouštěly se tedy chyby, kterou může dělat i okolí – oslovovat děti jako jednotku, např. holky, dvojčata. A poslední možnou chybou by mohlo být bránění v kamarádství nebo přátelství s ostatními dětmi nebo vnucování kamarádství s někým s kým by se děti nechtěly kamarádit. Rada pro rodiče zní, nebránit dětem ve výběru kamarádů a přátel, a to i v pozdějším věku.

5.2.1 Odpovědi na výzkumné otázky

VO1: Kolik času a úsilí jste věnovali jako rodiče svým dětem v předškolním věku?

Všech pět dotázaných maminek shodně uvádělo, že dětem v předškolním věku věnovali maximální úsilí. Pouze jedna maminka si posteskla, že vidí jako hrozné, když musí děti trávit ve školkách příliš mnoho času. Tato maminka by uvítala, kdyby mohla být s dětmi ještě o něco déle doma (do čtyř let) a věnovala se pouze jim. Měla pocit, že dětství uteklo, ani neví jak. Dále si posteskla, že vzhledem k současným podmínkám by to asi stejně nebylo možné.

VO2: Jak se rodiče stavěli ke stejnému oblékání dětí, a společnému sezení ve škole?

Třem dotázaným maminkám se společné oblékání dětí líbilo a z praktických důvodů je vítaly. Od tří let věku dětí, kdy se tyto začaly proti tomuto stylu maminek bouřit, nechávaly vše více na svobodném výběru dětí. Jedna maminka uvedla, že to bylo až od šesti let. V otázce společného sezení ve škole se v jednom případě rodiče ani děti nemohli svobodně rozhodnout, protože třídní učitelka měla svůj systém rozsazování vždy holka + kluk.

VO2: Jak může být okolí dětí nápomocné rozvoji osobnosti nebo naopak překážkou?

Okolí může napomáhat v rozvoji tím, že nebude brát dvojčata jako jednotku a například je takto nevhodně oslovovat např. holky, dvojčata. Dále tím, že v nich bude vidět dvě samo-

statné individuality a takto je podporovat. Jako překážka se jeví nevhodné srovnávání dětí, dávání jednoho druhému za příklad.

ZÁVĚR

Problematice rozvoje osobnosti dvojčat není věnováno mnoho literatury, vlastně by se dala spočítat na prstech jedné ruky. U nás se tomuto tématu věnuje autorka několika populárních publikací Klára Rulíková. Dá se říci, že je to oblast dosud neprobádaná a jistě by stálo za to se jí pokusit vědecky více probádat. Již jen proto, že se hlavně díky asistované reprodukci rodí stále více dvojčat. V dřívějších dobách byly dvojčata určitou raritou a vzácností, dnes tomu již tak není.

Výchova dětí je zodpovědnou a zároveň krásnou a neopakovatelnou událostí v životě. Pro rodiče je to záležitost na celý život. Děti potřebují ke svému správnému vývoji funkční rodinu, kde mohou zažívat pocity lásky, bezpečí a jistoty. My jako rodiče se musíme snažit, to vše dětem poskytnout a snad ještě něco navíc.

Cílem mé bakalářské práce bylo osvětlit problematiku výchovy dvojčat, poukázat na možná úskalí, která se mohou vyskytnout. Dále podrobněji prozkoumat rozvíjení osobnosti dětí a poukázat na možné chyby, kterých se mohou rodiče nebo okolí dětí dopouštět.

Po prostudování odborné literatury jsem zpracoval jednotlivé kapitoly teoretické části mé práce. V těchto kapitolách jsem rozebral pojmy, které souvisejí s mou prací. Jsou to pojmy jako osobnost, vývojové potenciality dítěte, vznik dvojčat, těhotenství, rodičovské postoje, období vzdoru, rozvoj řeči, rodina, kamarádi, vztahy ke zvířatům a periodizace vývoje z hlediska vývojové psychologie.

V zájmu této práce byl vyhotoven kvalitativní výzkum, kde se v praktické části zaměřuji na faktory, které napomáhají rozvoji osobnosti dětí a také na možné chyby, kterých se mohou rodiče nebo okolí dvojčat dopouštět. V závěru praktické části jsou potom popsány výsledky z vyhotoveného výzkumu.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] ČÁP, Jan, 1996. *Rozvíjení osobnosti a způsob výchovy*. Vyd. 1. Praha: ISV. ISBN 80-85866-15-3.
- [2] HARTL, Pavel, 1993. *Psychologický slovník*. Vyd. 1. Praha: Budka. ISBN 80-901549-0-5.
- [3] HELUS, Zdeněk, 2004. *Dítě v osobnostním pojetí*. Vyd. 1. Praha: Portál. ISBN 80-7178-888-0.
- [4] HENDL, Jan, 2005. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál. ISBN 80-7367-040-2.
- [5] MATĚJČEK, Zdeněk, 1986. *Rodiče a děti*. Vyd. 1. Praha: Avicenum.
- [6] MATĚJČEK, Zdeněk, 1996. *Co, kdy a jak ve výchově dětí*. Vyd. 1. Praha: Portál. ISBN 80-7178-085-5.
- [7] MATĚJČEK, Zdeněk, 2007. *Co děti nejvíc potřebují*. Vyd. 4. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-272-0.
- [8] NEESOVÁ-DELAVALOVÁ, Barbora, 1995. *Čekám děťátko*. Praha: Ikar. ISBN 80-85830-59-0.
- [9] RULÍKOVÁ, Klára, 2008. *Dvojčata: péče o děti, jejich zdravý vývoj a výchova*. Vyd. 1. Brno: Computer Press, a. s. ISBN 978-80-251-2113-9.
- [10] RULÍKOVÁ, Klára, 2009. *Co nevíte o dvojčatech*. Vyd. 1. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-613-1.
- [11] ŘÍČAN, Pavel, 1990. *Cesta životem*. Vyd. 1. Praha: Panorama. ISBN 80-7038-078-0.
- [12] STRAUS, Anselm, CORBINOVÁ, Juliet, 1999. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Boskovice: Albert. ISBN 80-85834-60-X.
- [13] ŠVAŘÍČEK, Roman, ŠEĐOVÁ, Klára a kol., 2007. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách: pravidla hry*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-313-0.
- [14] VÁGNEROVÁ, Marie, 2000. *Vývojová psychologie*. Vyd. 1. Praha: Portál. ISBN 80-7178-308-0.

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha PI: Fáze a okruhy rozhovoru

Příloha PII: Rozhovor respondentky č.1

Příloha PIII: Rozhovor respondentky č.2

Příloha PIV: Rozhovor respondentky č.3

Příloha PV: Rozhovor respondentky č.4

Příloha PVI: Rozhovor respondentky č.5

PŘÍLOHA P I: FÁZE A OKRUHY ROZHOVORU

1. Fáze: představení se, představení projektu, požádání o souhlas k participaci na výzkumu, ujištění o anonymitě, požádání o souhlas nahrávat rozhovor.
2. Fáze: hlavní otázky rozhovorů, nahrávání.
 - a) Souhlas s nahráváním
 - b) Anamnéza: Mohla byste mi říct něco o sobě, své rodině, kolik máte dětí, co dělají, jak se jmenují dvojčata, kolik je jim let?
 - c) Rodičovské postoje před narozením dětí
 - Popište výchovný styl vašich rodičů. Srovnajte s vaším výchovným stylem?
 - Dokázala jste si představit, že jednou budete matkou a jaké pocity to ve vás vyvolávalo?
 - Když jste se dověděla, že čekáte dvojčata, co jste prožívala?
 - Snažili jste se na rodičovství dvojčat nějak připravit? Literatura, kurzy...
 - d) Čas a úsilí věnované dětem v předškolním věku
 - Jak jste se věnovali svým dětem v předškolním věku?
 - Jak často jste si s dětmi v předškolním věku hráli?
 - Jak jste zvládali období vzdoru u svých dětí?
 - e) Vědomí zodpovědnosti za rozvoj osobnosti dětí
 - Všimli jste si u svých dětí nějakých vloh, jak jste je podporovali?
 - Jaké máte zkušenosti s umístěním dětí do mateřské školy?
 - f) Pomoci a překážky v rozvoji osobnosti
 - V čem vidíte největší úskalí při výchově dvojčat, co vám naopak pomohlo?
 - Měly vaše děti možnost se v něčem samy rozhodovat, a v čem?
 - Projevovaly se nějak osobnostní rozdíly dětí během mateřské školy, jak?
 - Docházelo u dětí ke vzájemnému ovlivňování při společných hrách?
 - g) Rozdělování dětí a vzájemné pouto
 - Dokázaly se děti společně zabavit, pohrát si samy?
 - Jak snášely děti vzájemné odloučení?
 - Jak jste řešili otázku společného sezení ve škole?
 - h) Podpora individuální identity
 - Jak jste pohlíželi na stejné oblékání dětí?

- Jak jste oslovovali své děti, jednotlivě jmény nebo společně např. dvojčata?
 - Jak jste užívala odměn a trestů, individuálně nebo společné tresty?
- i) Zpětný pohled
- Myslíte si, že jste si dostatečně hráli se svými dětmi do 3 let věku?
 - Dělali byste dnes ve výchově něco jinak?

Poděkování za rozhovor

PŘÍLOHA PII: ROZHOVOR RESPONDENTKY Č.1

Já: Požadání o souhlas, jestli můžu rozhovor nahrávat?

Respondentka č.1: Jo můžete, ano.

Já: Děkuji. Tak mohla byste mi něco říct o sobě a své rodině?

Respondentka č.1: Je mi pade...sát let, moje hobby a moje práce se týká peněz, orientuji se na finančním trhu, myslím si, že mám přehled i o politice. Mám tři děti, nejstarší syn má 28 je v Olomouci vedoucí pobočky a moje holky vlastně mají v současné době 19 a něco let.

Já: Jak se jmenují?

Respondentka č.1: Kluk je Martin, holky Hana a Hela a proč Hana a Hela, protože jsem ležela dva měsíce před porodem v nemocnici a já jsem praktik, tak z praktického hlediska mému manželovi se líbila Hana on trval na Haně a já jsem vybrala Helenka, protože oni mají svátky dva dny od sebe, takže to slavíme v jeden den.

Já: Děkuji a teď by, jsme mohli přejít k otázkám bakalářské práce. Popište výchovný styl vašich rodičů a srovnajte s vaším výchovným stylem.

Respondentka č.1: Tak maminka byla sama, vlastně my jsme vyrůstali bez otce a myslím si, že jsem měla velice tolerantní maminku, spíš jsem ji brala jako kamarádku, protože vždycky jsem se k ní chodila svěřovat, co jsem za ten den prožila. A jelikož jsem byla takový aktivní sportovec, tak ve veškerém sportu jsem si s ní dokázala pohovořit o výsledcích, když jsem závodně jezdila na koních jako parkůr, tak který kůň ztratil podkovu to všeccko věděla, takže tam byla taková vzájemná důvěra, ale zase mě vychovávala k odpovědnosti, že musím nejdříve doma udělat práci, pomoci doma v rodině a pak jsem se mohla jít bavit. Můj výchovný styl nějak podobně, protože já jsem zas toho názoru, že děti by měly pomáhat v rodině, protože říkám, když utírá nádobí, tak ten hrnek nebo talířek rozbije buď jak v pěti nebo osmi letech, ale když to rozbije, tak mám tři roky náskok, že to dítě bude utírat nádobí a ne já.

Já: Dokázala jste si představit, že jednou budete matkou a jaké pocity to ve vás vyvolávalo?

Respondentka č.1: Tak za svobodna ještě ne, to jsem si vůbec nedokázala a i když byla svatba to jsem si ještě nedokázala představit, vůbec, no prostě to přišlo samo.

Já: Když jste se dověděla, že čekáte dvojčata, co jste prožívala?

Respondentka č.1: No já jsem, spíš jsem se uchechtávala pořád a asi měsíc jsem to manželovi neřekla, a když jsem mu to konečně řekla, tak jeho názor byl takový, že tomu nevěří a že doktoři tomu nerozumí.

Já: Snažili jste se na rodičovství dvojčat nějak připravit? Literatura, kurzy.

Respondentka č.1: Ne, ne, ne, akorát si člověk nakoupil věci jako prádélko, výbavičku ale jináč ne.

Já: Jak jste se věnovali svým dětem v předškolním věku?

Respondentka č.1: No hráli jsme si jsme chodili na procházku, bydlím pod lesem, samozřejmě jsem dotáhla domů zvířátka, kočičku, pejska, slepičku, králíky. A jelikož jsem už začala zase sportovat tak že jsem spíš tahala i do herny, tam byly takové všeci byli strejdivé, no a když byl zápas, tak je hlídali i ti soupeři, takže oni byli takové oblíbené. Talisman jsme je brali jako v oddíle.

Já: Jak často jste si s dětmi v předškolním věku hráli?

Respondentka č.1: Já nevím, já jsem dětem místo pohádky četla analýzy, rozborů podniků atd. takže oni ekonomiku ovládali od mládí, od malička.

Já: Jak jste zvládali období vzdoru u svých dětí?

Respondentka č.1: No to si ani nepamatuju, jestli tam byly nějaké vzdorové, takže prostě jsem plácla taky dítko, protože jsem zastáncem ano i nějaká domluva to nepomáhalo, musí vědět, že za každý prohřešek je nějaký trest. No a obvykle to bylo třeba nějaké plácnutí, anebo holt něco nedostalo, to co chtělo. Nebo zákaz nějaký klasika.

Já: Všimli jste si u svých dětí nějakých vloh, jak jste je podporovali?

Respondentka č.1: Všimli jsme si, že dobře malovali ve školce, jako pěkně na svůj věk a jelikož já jsem hrála v té době ještě na harmoniku aktivně, tak to nějak tak, že ve školce začali hrát na ten klarinetek taký malinký, a vlastně hnedka jak nastoupili do školy, tak začaly chodit do hudebky do lidové školy umění, jedna na keybort jedna na harmoniku, začaly chodit do toho kroužku kreslicího do výtvarky, furt jsme měli doma nějaké papírky, hračky, nějaké kresby, sport a potom se to nějak tak prolíná, nebyl čas, já jsem jich vedla k tomu, že prostě ten čas furt, buď práce nebo hra nebo učení do školy, nebyl čas večer padly mrtvé, spaly hnedka.

Já: Jaké máte zkušenosti s umístěním dětí do mateřské školy?

Respondentka č.1: Tak v té době nebyl žádný problém, jsem přišla do školky přihlásila jsem děti a měli jich tam rádi. Oni byli na svůj věk, jak bych to řekla, staršího myšlení, vyspělejší takové, protože já jsem s nima hovořila ne jako s malými dětmi. Ve školce se naučily vystupovat, oni byly furt takové obrychtované. No a ta jedna byla trošku vůdčí typ, takže to opanovali tu třídu tam, ale jako v dobrém smyslu, vždycky zavelely a jdeme čurat.

Já: V čem vidíte největší úskalí při výchově dvojčat, co vám naopak pomohlo?

Respondentka č.1: Největší úskalí, no obvykle u těch dvojčat biologické pochody jsou stejné a jelikož obvykle v rodinném domku je jeden záchod no tak ony chtěly obě dvě naráz na záchod. Nebo v ten moment se chtějí mýt zuby, v tom bylo největší úskalí, že sa hádali o prádlo o hračky ne, ale o prádlo, to tričko chcu já.

Já: Měly vaše děti možnost se v něčem samy rozhodovat a v čem?

Respondentka č.1: Tak v tom předškolním věku oni to viděli u mě, šly v mých šlápěch, vlastně jsme celá rodina hráli stolní tenis, to už byli prvňáci druhých tak hráli, už jsme jezdili ve škole seděli spolu, ale potom v těch třinácti letech se začali rozhodovat. Já chcu chodit třeba do toho kroužku jsem postupovala jak moje maminka, ano pokud si splníš svoji školu, pomůžeš v rodině běž máš volnost. Vždycky jsem byla pro, že se rozvíjely nějaké další schopnosti, dovednosti.

Já: Projevovaly se nějak osobnostní rozdíly dětí během mateřské školy, jak?

Respondentka č.1: Oni byly stejné, snad ta jedna byla trošinečku vůdčí, ale ta druhá zase byla rozváznější, ne oni sa vzájemně doplňovaly velmi dobře.

Já: Docházelo u dětí ke vzájemnému ovlivňování při společných hrách?

Respondentka č.1: Ano, ano oni psali ve škole, třeba ještě na základní škole, třeba dělali do toho rozhlasu, do toho literárního kroužku nebo vypracovávaly nějaké podklady pro učitele, měl to psát učitel hodnocení, tak to psaly holky, oni se vzájemně velice dobře doplňovaly.

Já: Dokázaly se děti společně zabavit, pohrát si samy?

Respondentka č.1: No jak byly malé společně ano, potom spíš každý sám bych řekla, každý sám, že by nějak spolu ne. Každý sám měly to svoje teritorium. Tak my jsme měli ty možnosti, že jsme měli zahradu.

Já: Jak snášely děti vzájemné odloučení?

Respondentka č.1: Tak na týden to bylo dobrý, ale po týdnů už tesknily po sobě, oni nějak vycítily, že ten druhý, se třeba něco stalo, tak mamí jedem, jsme třeba dojeli na návštěvu za tou druhou.

Já: Jak jste řešili otázku společného sezení ve škole?

Respondentka č.1: Já jsem byla ráda. Ta pomalejší pečlivější měla všechno t'uti muži a ta druhá opisovala, nevěděla vždycky začátek. Hodně si pomáhaly ve škole i doma když se učily. Učily se sice individuálně sami a když něčemu nerozuměli, tak si to vždycky navzájem vyříkaly a vysvětlily si to.

Já: Jak jste pohlíželi na stejné oblékání dětí?

Respondentka č.1: Já jsem to uvítala, protože tím pádem jsem všechno brala dvakrát, ale holky nechtěly se společně, nechtěly mít stejné odmělička od těch tří let. K tomu společnému oblečení, když byl třeba nějaký, nějaká vernisáž nebo něco, třeba jedna hrála na akordeón druhá hrála na keybord a byly stejně oblečené, tak to se lidi místo na obrazy dívaly na ně. Po těch výstavách to byly stejné nebo když byla soutěž v lidušce, jinak nechtěly.

Já: Jak jste oslovovali své děti, jednotlivě jmény nebo společně např. dvojčata?

Respondentka č.1: Ne Hano Helo, Hanko Helenko.

Já: Jak jste užívala odměn a trestů, individuálně nebo společné tresty?

Respondentka č.1: Individuálně brala jsem je jako individuálně, akorát když jsem se spletla, tak to chytla ta druhá.

Já: Myslíte si, že jste si dostatečně hráli se svými dětmi do 3 let věku?

Respondentka č.1: Já ano, myslí jo, protože to bylo furt kolem nich, do třech let v podstatě, furt jsme si hráli na něco, rozvíjeli jsme, nepouštěla jsem televizi, nebyla jsem příznivcem televize. My jsme furt měli co řešit, krmít králíčky na trávu, měli jsme kozu, protože ty děcka vyrostly na kozím mléce. Chodili jsme po lese.

Já: Dělalí byste dnes ve výchově něco jinak?

Respondentka č.1: Ne a myslím si že holky jsou dobře vychované, úspěšně ví co se může co se nemůže, mají určitou toleranci. Dobře studují jsou inteligentní půjdou na výšku obě dvě. Ne neměnila bych a jsem ráda, že jsou takové jaké jsou.

Já: Děkuji za rozhovor.

PŘÍLOHA PIII: ROZHOVOR RESPONDENTKY Č.2

Já: Požádání o souhlas rozhovor nahrávat.

Respondentka č.2: Ano dobře, myslím, že mě to nebude činit problémy.

Já: Mohla byste mi říct něco o sobě a své rodině, ve zkratce?

Respondentka č.2: Jsem vdaná, mám dvojčata dvě holky ve věku sedmi let, chodí do školy. Jedna se jmenuje Petrunka a druhá Danielka.

Já: Popište výchovný styl vašich rodičů. Srovnajte s vaším výchovným stylem?

Respondentka č.2: Tak já jsem byla vychovávána, přesto že jsem byla vychovávána jako jedináček v rodině, tak si myslím, že mě rodiče vštípili všechno, co mohli. Myslím si, že to bylo správné, protože jsem se naučila vlastně si organizovat svůj čas, vedli mě všestranně mě rozvíjeli a myslím si, že jsem zažila velice pěkné dětství. Rozvíjeli mě všestranně, takže jsem vždycky přičichla ke každé oblasti různých zájmů. Naučili mě se o všechno dělit a proto se snažím i své děti takto vést to znamená i když jsou dvojčata, tak se rozdělit spravedlivě mezi sebou, popřípadě žijeme ještě s prarodiči, takže rozdělit se. Jelikož mě rodiče naučili o všechno se dělit, takže to samé uplatňuji u svých dvojčat. To znamená učím je, aby se rozdělily o vše. Taky se snažím je tak vést, jak mě vedli rodiče, to znamená všestranně rozvíjet, aby vlastně přičichli, tak jak já jsem uváděla ke každé té oblasti a popřípadě se tím profitoval jejich zájem.

Já: Dokázala jste si představit, že jednou budete matkou a jaké pocity to ve vás vyvolávalo?

Respondentka č.2: Tak samozřejmě, že moje priorita ze začátku bylo dodělat si svůj sen vysokou školu, abych se stala učitelkou, takže v tomto období jsem nepomýšlela na mateřství. Chtěla jsem, abych vysokou školu měla, protože tak jsem byla i vedená a myslím si, že to bylo správné, pak jsem získala velice pěkné zaměstnání s dětma, vdala jsem se a v tomto období se začal ten pud mateřství samozřejmě už čím více, jak kdyby projevoval až to prostě se projevilo do takové míry, že jsem otěhotněla a čekala jsem dvojčata.

Já: Když jste se dověděla, že čekáte dvojčata, co jste prožívala?

Respondentka č.2: Prožívala jsem ohromnou radost, radost, ale tato radost se mě skloubila i zároveň s obavou, takže jsou tam dva takové protipóly, s obavou, aby se jim v průběhu toho těhotenství něco nestalo.

Já: Snažili jste se na rodičovství dvojčat nějak připravit, literatura, kurzy?

Respondentka č.2: Nevím jak manžel, ale já protože jsem byla hospitalizována větší část svého těhotenství v nemocnici, tak jsem mohla čerpat jenom z literatury, která mě byla dostupná. Jelikož jsem měla velice příjemnou paní gynekoložku, tak mě půjčila literaturu od Kláry Rulíkové a pak jsem čerpala z časopisů Maminka a Betyнка.

Já: Jak jste se věnovali svým dětem v předškolním věku?

Respondentka č.2: V předškolním věku jsem se dětem snažila věnovat co možná nejvíc, protože vím, že toto období je pro vývoj dětí velice důležité. To znamená, že jsem se snažila je všestranně rozvíjet, přičichli jsme samozřejmě i ke kultuře, navštívili jsme divadlo, aby dívky věděly, jak se mají chovat, pak jsme navštívili samozřejmě i sportovní utkání, sportovně se rozvíjely, výtvarně se rozvíjely a prostě všechny možné takové zájmy. Navštívili jsme i postižené děti, děti s problematickou výchovou no a podobně, aby viděly všechny takové i dětské domovy, střediska výchovné péče, kde mám známé, proto se tam mohly dostat.

Já: Jak často jste si s dětmi v předškolním věku hráli?

Respondentka č.2: Co možná nejvíc to šlo, samozřejmě že jsem byla zaměstnaná takže, ale o těch sobotách a nedělích, prostě jsme využívali, jak na turistiku, tak na kulturní akce, jak to nejvíc šlo.

Já: Jak jste zvládali období vzdoru u svých dětí?

Respondentka č.2: Tak období vzdoru samozřejmě nastalo, u té jedné samozřejmě bych řekla, že trochu ve větší míře, ale vždycky jsme to zvládali domluvou, nebo spíš když jsem viděla, že se blíží nějaký konflikt, tak předcházením toho konfliktu a vždycky to šlo nějak zvládnout.

Já: Všimli jste si u svých dětí nějakých vloh, jak jste je podporovali?

Respondentka č.2: Tak samozřejmě, že každá ta naše dívka měla jiné zájmy nebyly úplně stejné, že by chtěly chodit do stejného kroužku. Jedna chtěla chodit do hasičského kroužku, tak jsme jí to umožnili. U nás, protože bydlíme na vesnici to šlo až od šesti let a jedna je výtvarně nadaná, tak tam jsme jí to umožnili už od pěti let.

Já: Jaké máte zkušenosti s umístěním dětí do mateřské školy?

Respondentka č.2: My jsme byli umístěni v mateřské škole už vlastně od tří let děti docházeli nebo od tří a půl let. Myslím si, že naše mateřská škola, protože jsme na vesnici je velice, protože se jednalo o vlastně novou zrekonstruovanou školku je velice dobře vybavená veškerým materiálem. Měla jsem možnost i jako rodič se podívat na den otevřených dveří, takže si myslím, že jako paní učitelky se dětem věnují i velice dobře. Zpočátku samozřejmě u jedné naší holčičky bylo to, že měla obavu, nevěděla co jí čeká v mateřské škole, takže se objevily i týdenní slzy, ale ty pak vlastně přešly, protože dívky zjistily, že je tam nic hrozného nečeká a že spíš jsou tam jen příjemné věci. Na co jsme naráželi akorát byl spánek, že zpočátku nechtěly spát ve školce, ale pak se to taky upravilo, tak jako všechny věci. Stravovací návyky tam byly v pořádku, takže jsme s tím neměli problémy, že by si vybíraly nějaké, a protože jak už jsem říkala, bydlíme na vesnici chodíme do přírody a preferovala se tam turistika.

Já: V čem vidíte největší úskalí při výchově dvojčat, co vám naopak pomohlo?

Respondentka č.2: No tak spíš mě, protože mám pedagogické vzdělání, tak mě pomohlo i tady to, že jsem věděla, že dvojčata nemůžeme vychovávat stejně, jak každý člověk je individualita, tak i oni jsou individualita a na každé to dvojče musíme jinak.

Já: Měly vaše děti možnost se v něčem samy rozhodovat a v čem?

Respondentka č.2: Tak jak už jsem říkala, měly možnost si vybrat svůj zájmový kroužek i když třeba zpočátku se jim to zdálo jako, že je to bude bavit, protože viděly vzory v televizi, tak záhy třeba zjistily, že je to těžký kroužek, mluvím třeba o tenise. Ale tak jak pořád se nacházejí ještě, pořád zkoušejí, ale snažíme se spíš, aby vytrvaly celý rok.

Já: Projevovaly se nějak osobnostní rozdíly dětí během mateřské školy, jak?

Respondentka č.2: No tak osobnostní rozdíly to bych ani neřekla, každá je jiná, tak prostě ne. Každá je jiná, takže každá si našla to svoje místo, samozřejmě že měly jiné zájmy, takže jedna si hrála s legem, druhá si kreslila. Školka jim to umožňovala podporovala je v tom. Možná ještě k tomu bych dodala, že jedna má menší sebevědomí, takže to školka velice dobře odhadla a podporovala ji v tom, že jí třeba dávala mohla na nějakých akcích dělat, hlavní postavu měla a tím se jí to sebevědomí zvýšilo. Školka velice dobře pracuje.

Já: Docházelo u dětí ke vzájemnému ovlivňování při společných hrách?

Respondentka č.2: Tak samozřejmě, že jedna z těch dvojčat byla taková průbojnější druhá co měla to menší sebevědomí se jí snažila vyhovět, přizpůsobila se. Ale pak, jak přešly do

té školy, tak už bych řekla, že spíš se každá sama snažili nějak. Když měly společnou hru třeba to člověče nezlob se, tak jsem je vedla k tomu, že každý chce vyhrát a není taky nic špatného, když se prohraje. Naučit se prohrát.

Já: Dokázaly se děti společně zabavit, pohrát si samy?

Respondentka č.2: Samozřejmě.

Já: Jak snášely děti vzájemné odloučení ?

Respondentka č.2: Tak taky došlo k takové situaci, že jedna byla třeba v nemocnici, tak zpočátku to prostě brali, že je v nemocnici, tak jako na návštěvy jsme je nevodili, vzájemně k sobě, protože jsme nechtěli, ať zase to chytne ta druhá. Spíš jsme jim vždycky zavolali, ale snášeli to dobře. Zvláště i chodili do školky, neměli s tím problém. Jedna bez druhé může být.

Já: Jak jste řešili otázku společného sezení ve škole?

Respondentka č.2: Tak zpočátku, protože jedna je pravačka a jedna levačka si sedly spolu, vyhovovalo jim to, ale protože jsou stále spolu a chtě nebo nechtě tam nastalo takovéto požd'uchování, tak paní učitelka je pak rozsadila. I vzhledem k tomu, že jsme u jedné zjistili zkříženou laterální, tak jedna sedí uprostřed třídy a jedna u okna, tady to nás hodně vedlo k tomu, že vlastně musely být přesazené. Nevadilo jim to. I vlastně v mateřské škole každá pracovala u jiného stolečku a neměly s tím problém.

Já: Jak jste pohlíželi na stejné oblékání dětí?

Respondentka č.2: No tak zpočátku samozřejmě, že se nám to líbilo, když děti jsou stejně oblečené a kór když jsou dvojčata, holkám to nevadilo. A postupně jak vlastně získávaly svou individualitu, svou osobnost, tak jedna je spíše na sukně, druhá je spíše na kalhoty, kraťasy, takže kolem toho šestého roku se už začaly oblékat, už každá jinak. I když třeba bundy zimní nebo jarní mají stejné, ale jedna nosí kalhoty a druhá sukně.

Já: Jak jste oslovovali své děti, jednotlivě jmény nebo společně např. dvojčata?

Respondentka č.2: Ne ne jednotlivě jmény. Každá má svoje jméno, jmény.

Já: Jak jste užívala odměn a trestů, individuálně nebo společné tresty?

Respondentka č.2: Ne individuálně, záleží co se stalo, pokud v tom byly namočené obě dvě nebo pokud se toho prohřešku dopustily obě dvě, tak samozřejmě měly společný trest, ale

když jsem viděla, že jedna třeba má větší vinu nebo to vyprovokovala, tak samozřejmě dostala ten trest ta druhá, co byla vinna.

Já: Myslíte si, že jste si dostatečně hráli se svými dětmi do 3 let věku?

Respondentka č.2: Myslím si, že stoprocentně. Stoprocentně.

Já: Dělali byste dnes ve výchově něco jinak?

Respondentka č.2: Myslím si, že ne, myslím si že ne.

Já: Tak děkuju za odpovědi.

PŘÍLOHA PIV: ROZHOVOR RESPONDENTKY Č.3

Já: Požádání o souhlas rozhovor nahrávat.

Respondentka č.3: Souhlasím s nahráváním.

Já: Mohla byste mi něco říct o sobě a své rodině, něco ve zkratce.

Respondentka č.3: No, je mi 42 a mám šestnáctileté dvojčata, holky. S manželem jsme spolu no, to bych musela počítat, ale vlastně předtím než se holky narodily, tak jsme spolu byli pět let, takže dvacet jedna. Dvojčata studují, teďka úspěšně zatím snad, smích, jsou na gymnáziu obě dvě, no a já s manželem chodíme do práce.

Já: Jaké je vaše manželství jestli by jste ho mohla nějak stručně.

Respondentka č.3: Já si myslím, že jako ideální, jako co se týče vztahu i k dětem, tak si myslím, že na té výchově se podílíme oba dva.

Já: Jak se jmenují vaše dvojčata?

Respondentka č.3: No, ta starší o hodinu a půl je Maruška a mladší je Johanka.

Já: Takže teď bysme mohli přejít k těm otázkám bakalářské práce. Popište výchovný styl vašich rodičů, srovnajte s vaším výchovným stylem?

Respondentka č.3: No, výchovný styl mých rodičů, tak vzhledem k tomu, že jsem vyrůstala v normálním manželství, kde byli oba dva rodiče, takže se nerozváděli, všechno bych řekla, že tak jako bylo v pořádku. Trestali, když to bylo oprávněné, protože jako, myslím si že, jako na ten výchovný styl jejich, jak nás vychovávali, protože já jsem ze tří dětí, tak si myslím, že to bylo jako adekvátní, samozřejmě v pubertě jsem to moc jako nekvitovala, ale já si myslím, že podporou byli, pomáhali nám, když jsme potřebovali pomoc, radu i potom třeba v dospělosti, tak nám pomáhali. Když opravdu jsme dostali na zadek nebo něco, tak za něco co jsme opravdu provedli, jo takže já třeba mám výborný vztah s rodiči i teď, jo pořád v podstatě.

Já: A váš výchovný styl, kdyby jste to měla nějak srovnat?

Respondentka č.3: No, když jsem byla já v té pubertě nebo v té rané dospělosti, tak jsem si vždycky říkala, že přece nebudu vychovávat děti jako naši, ale člověk asi nějak postupně dozrává vnitřně, tak bych to možná opravdu připodobnila k tomu výchovnému stylu vlastně těch svých rodičů. Teda aspoň v tom začátku toho dětství holek, tak určitě jsem si připadala chvílkami jako moje matka. Já si myslím, že to jako bylo vyhovující i pro holky,

doufám, doufám, že mě nebudou proklínat, sice teď se hádáme sem tam, ale jsou v pubertě, takže si to musím užít. Ale myslím si, že je to hodně podobné, jak kdyby v čem jsem vyrůstala já.

Já: Dokázala jste si představit, že jednou budete matkou a jaké pocity to ve vás vyvolávalo?

Respondentka č.3: No, když mi bylo patnáct nebo dvacet, tak jsem si to představit nedokázala, smích. Jo, on člověk na to asi musí nějak přijít, to musí přijít samo, jo jako takhle. Já jsem nikdy nebyla takový ten typ, jako že by opravdu od těch dvaceti jako, že ano já chci děti. To potom nějak přišlo, až samo s tím těhotenstvím, no, že to nebylo, až tak plánované úplně, že by, jsme se s manželem rozhodli, že teď chceme děti, když to přijde, tak to přijde, tak to přišlo.

Já: No, a když jste se dozvěděla, že čekáte dvojčata, co jste prožívala?

Respondentka č.3: No, tak to byl šok, protože v rodině žádná dvojčata, jako co se týče mých rodičů, prarodičů, ani teda z manželovy strany jako dvojčata nebyly, takže to byl docela jako šok. Tam ten šok spíš nebyl z toho, že jako dvě děti najednou, jsem si říkala, že tak hlavně, ať se narodí v pořádku, ať jsou zdravé, ať prostě donosím nebo takhle, vyloženě praktické věci, ale jako to vím, že tehdy jsme s manželem řešili jestli je zvládnem vůbec uživit, jako dvě děti najednou, jo jako takhle, ale nějak jsme to zvládli, smích.

Já: Snažili jste se na rodičovství dvojčat nějak připravit, literatura, kurzy?

Respondentka č.3: No, tak ono tehdy, jako těch kurzů moc nebylo, takhle jako, že třeba teďka, když jsou různé ty kurzy pro nastávající maminky, jo od těch zdravotních přes ty psychologické, tatínkové se tam zapojují. Můj chodil do práce, já jsem chodila do práce, potom jsem před porodem už musela zůstat doma, takže jako spíš já jako vyhledávala hlavně v té literatuře, internet taky tehdy nic moc, teda jako spíš nebyl, než že by byl. V rodině jsem jako neměla nikoho, kdo by dvojčata měl, akorát vím, že jsem se tehdy, jako spíš jsem se bavila se známou co dělala v pedagogicko psychologické poradně, tak to vím, že jsme u kafe jako řešili na co se mám připravit a tak.

Já: Jak jste se věnovali svým dětem v předškolním věku?

Respondentka č.3: No kromě toho, že jsem je chránila, aby se nepozabíjely a hlavně, aby si nic neudělaly, já jsem vlastně s dětma byla v podstatě ty tři roky, než šly do školky, protože jesle nám nevyšly, tak jsem s nima byla doma a potom, jak už vlastně byly ve školce,

tak klasicky do práce, potom v poledne jsem je vyzvedla, Takže jako jinak kromě té školní nebo předškolní docházky. Víkendy, když to šlo a můj byl doma, teda tak jako jsme spíš řešili výlety do přírody a to, takže a k tomu máme naštěstí teda i když jsme měli holky, tak je moc nezatěžoval nějakýma klučičíma aktivitami. Takže jsme v podstatě, kromě té práce jsme s nima byli pořád, hlavně já teda, než vlastně vždycky můj přišel z práce, takže jsme si užili.

Já: Jak často jste si s dětmi v předškolním věku hráli?

Respondentka č.3: No když jsem s nima byla doma ještě než šly do školky, tak vlastně jsem s nima byla pořád, jo protože třeba, když jsem já byla malá, tak jsem měla možnost bývat u babičky a u dědy, ale když jsem vlastně porodila holky, jako moje matka ještě v práci otec taky, takže nebyla až taková možnost. Jo jako třeba chodit do práce a šupnout děcka prarodičům, takže jsem s nima byla vlastně pořád a potom jakmile jsme přišli ze školky, tak jsme si museli hrát, co bylo ve školce, jako takhle. Holky teda hodně rády, vždycky když byly, vlastně i teď, už to sice není takové jako předtím, jako že hodně rády lítaly po venku, takže jsem lítala s nima. Tak si myslím, že na hodiny to nějak nejsem schopná ale dost, dost.

Já: Jak jste zvládali období vzdoru u svých dětí?

Respondentka č.3: No, které období vzdoru myslíte? Kolem tří let. No ono u holek to bylo takové, jako nevím jestli to bylo úplně jako možná klasické, jako hh, jako já chci, tak furt cosi chtěly. Problém byl v tom, že to bylo jako stereo, prostě z pravé i levé strany. Takže ony jsou doted' hodně podobné, jsou na sebe jak kdyby napojené bych řekla, což si myslím, že je dobře teda, že spolu hezky vycházejí. Ale tehdá, jako když jedna něco, tak ta druhá taky, když byla jedna nemocná a musela ležet v posteli ta druhá taky, i když byla zdravá. Jo, takže jsem si tak jako s nima užila srandy, ony jako, že by vyloženě nějak extrémně vyváděly nebo se mnou bojovaly to ne. Ale co já jsem jim vždycky nechávala volnost, když už teda něco chtějí nebo nechtějí, tak ať si to teda s odpuštěním vyžerou až do dna. Takže když takhle jako něco nechci něco chci, tak když se mi nechtěly oblíkat, tak jsem je šupla na balkón a když jim došlo, že je jim zima, tak už se pak teda oblékly. Jo, když něco nechtěly jíst, sice doktorka dětská by mě asi kolpla, když nechtěly jíst, tak prostě nejedly a já jsem jim řekla, že tedy nedostanou nic, když teď nechtějí jíst. Za dva dny už měly takový hlad, teda jako ne že by nejedly ty dva dny, ta pravidelnost tam potom zase byla po čase.

Já: Všimli jste si u svých dětí nějakých vloh a jak jste je podporovali?

Respondentka č.3: No hm, jako když teda pominu takové to předškolní já chci být to, ja chci být to, tak já bych řekla, holky oni jsou obě dvě nebo vždycky byly jako hodně na hudbu orientované, jo ony doteď teda, jako hrají na hudební nástroje a tak, takže jako holky tu hudbu mají moc rády, vždycky ji měly rády, naštěstí jako ony v tom zájmu jsou obě dvě stejné, takže jsem to nemusela jako štěpit, jako že by jedna na sport druhá na tohle to. Jako zkoušely v podstatě hodně věcí, jako od těch, do baletu, to je teda moc, jako za půl roku je to přestalo bavit, tak jsem je do toho nenutila. Chodily i vlastně na gymnastiku a to je teda taky dvakrát zrovna nechytlo, takže jsme skončili s fyzickými aktivitami. Jinak teda, jo když byly možnosti kroužků, tak ono to tehdy taky nestávalo tolik co teď. Jako potom vlastně co, jak byly na základce do lidovky, tam už se specializovaly, každá na svůj nástroj, ale je to hodně přes tu hudbu oni jako takhle mají moc rády.

Já: Jaké máte zkušenosti s umístěním dětí do mateřské školy?

Respondentka č.3: No, asi to bylo trošičku těžší, než třeba mamky co mají jedno dítě, jako v tom věku, protože bylo nutné je tam dát obě dvě, ale jako školka kam jsme chodili, tak ta nám teda potom jako vyšla vstříc, takže nebyl problém bych řekla. Možná tehdy nebyl takový problém jako je s těma školkama teď.

Já: V čem vidíte největší úskalí při výchově dvojčat, co vám naopak pomohlo?

Respondentka č.3: No úskalí bych viděla v tom, že je to stereo, prostě z toho nezešílet. Prostě když jsou dvě je to silnější, jo teď hodně člověk řeší, jo když je vychovává i teď, teď už jsou to pubertáčky, ale aby, jak kdyby jedné z nich nedával víc než druhé, jo aby to bylo vyrovnané, jo když trestám, tak aby se vědělo, že je to za tohle co udělala jedna. Ale člověk si prostě za ty roky asi zvykne i když nedokážu si představit, že bych měla trojčata, to už bych byla šedivá. No jako já si myslím, že třeba mi pomohlo, velké plus bylo to, že holky jsou stejné, jako přes kopírák, teda ne fyzicky ony povahově, že jsou opravdu hodně podobné a jako hodně na sebe dají i teď, když jdou prostě pryč, tak jdou spolu, čili já nemusím řešit, že jedna jde tam a druhá tam. Jo, takže si myslím, že ta propojenost těch dvojčat je fajn. A co mě pomohlo, jako vždycky, když bylo nejhůř, tak jít za vlastní matkou a postěžovat si, jak je to hrozné.

Já: Měly vaše děti možnost se v něčem samy rozhodovat a v čem?

Respondentka č.3: No rozhodovaly se vždycky v těch zájmech, ony opravdu, když jsme chodily do toho baletu, tak tam začaly chodit, protože tam chodily kamarádky, ale když samy zjistily, že to není zrovna to pravé ořechové, tak nejdřív jsem je tam teda nechala, jestli to teda je momentální nápad nebo ne, ale když už teda jsem viděla, že přes to vlak nepude, tak v tomhleto měly volnost, když třeba opravdu chtěly něco dělat, tak v tom volnost měly, jo to se rozhodovaly, když si vybíraly školu, vlastně po té základce, obě dvě automaticky, že chtějí jít na gympl, protože by chtěly jít na vysokou, to mě z toho taky klepne pepka, ale nevadí. V rámci možností to rozhodování měly. Jako samozřejmě, když mi řeknou ve 14, že chtějí jet s kamarádka na týden pryč, tak žádné takové, ale v tom, co dělat, co je baví v tom tu volnost měly.

Já: Projevovaly se nějak osobnostní rozdíly dětí během mateřské školy, a jak?

Respondentka č.3: No ony, jako tam ty rozdíly, ona Maruška je taková jako bych řekla klidnější, že ta Johanka je takový trochu víc divočák jako povahou. To šlo třeba vidět v tom, kdo koho brání, že jsem si všimla, že Johanka brání víc jako tu Marušku, že Maruška od doby kdy se hádaly na pískovišti s dětma se jako tak něco stalo, ustoupila, Johanka neéé, Johanka prostě bránila, ale to jsou takové ty povahové rysy, jinak ony jsou opravdu hodně podobné, jo jako takhle. Tím co je baví, co mají rády, jak tráví čas vůbec, jo i přátelé, co vím, samozřejmě taky nevím všechno, protože mi určitě uniká něco, co mi říct nechtějí, ale jsou tady v tom podobné, jenom je tam trošku ten rozdíl, jako prosazování se.

Já: Docházelo u dětí ke vzájemnému ovlivňování při společných hrách?

Respondentka č.3: No mě vždycky fascinovalo, jak ony se, vlastně ony se vždycky všechno učily spolu, jo od prvních krůčků, přes různé, od hraček, co jak dělat, jo jako že ony byly, jako že hodně spolu a i když jedna byla třeba nemocná druhá byla s ní, jo takže nehrozilo to, že by prostě třeba o víkendu zůstala s manželem doma jedna, když byla nemocná a druhá, že by se mnou šla ven ne, oni prostě chtěly být pořád spolu. Jo jinak i k těm dětským doktorkám jsme museli chodit spolu prostě, protože když už ne, tak jedna začala řvát, bylo to takové jakoby zvláštní. Spíš se ovlivňovaly pozitivně, jak kdyby kolikrát mě zaráželo, že když se třeba učily strkat trojúhelníček do trojúhelníčku nebo kolečko do kolečka, tak se jako kdyby doplňovaly, jo že to nebylo, že jedna se to naučila, druhá se to naučila stejně, jak kdyby postup, oni tak jak byly spolu, tak se posouvaly dopředu a rychleji.

Já: Dokázaly se děti společně zabavit, pohrát si samy?

Respondentka č.3: No to záleželo na věku do tří let to samozřejmě moc nešlo, já jsem měla strach spíš je nechat, protože ony byly takové, jako že povytahovaly na co přišly, na co dosáhly. Potom v tom předškolním věku jako bez problému, vždycky fakt chodily spolu ven, doma když jsem je nechala v pokoji, tak si hrály spolu a já jsem mohla navařit.

Já: Jak snášely děti vzájemné odloučení?

Respondentka č.3: No špatně, špatně, teď už je to lepší samozřejmě, ale jako, jak fakt byly malé, buď ten předškolní věk nebo ještě třeba mladší, to bylo fakt složité. Když byla opravdu jedna nemocná, tak jsme museli i s tou druhou k doktorce, protože ji musela přece doprovodit, jako aby se jí něco nestalo. Takže ony byly hodně spolu a dělit se to začlo, až tak bych řekla kolem těch možná desíti dvanácti let, že už to zvládali, fakt ten předškolní věk, já jsem je měla pořád spolu.

Já: Jak jste řešili otázku společného sezení ve škole?

Respondentka č.3: No, protože ony byly na sebe napojené pořád, tak to bylo jasné, že ony budou sedět spolu, oni si i automaticky, když jsme přišli na ten zápis, tak oni přišly spolu, tam je rozdělit přitom to bylo těžko, takže si každá sedla na jinou stranu třídy. Jinak ony přišly první den do školy a sedly si spolu.

Já: Jak jste pohlíželi na stejné oblékání dětí?

Respondentka č.3: No, my jsme je moc stejně jako neoblékali, jako něco měli určitě stejné. Moje mamka něco pletla holkám, tak to pletla odlišně, ony teda vypadají i jako jinak, že to nejsou jednovaječná dvojčata, každá má ráda, jak když jiné barvy. Ani jsem to neřešila. Teď už si samozřejmě vybírají samy, co chtějí, ale i ony samy si v tom dělají trošku rozdíl.

Já: Jak jste oslovovali své děti, jednotlivě jmény nebo společně např. dvojčata?

Respondentka č.3: No, většinou teda jako jednotlivě, ale chvílkami nám přišlo, doteď to používáme, jako že jsme jim říkali Pat a Mat, protože ony opravdu rozebraly na co přišly, pak to samozřejmě nesložily. To jsme jim říkaly občas takhle, ale jinak jako jmény Maruško a Johanko.

Já: Jak jste užívala odměn a trestů, individuálně nebo společné tresty?

Respondentka č.3: Vždycky individuálně, vždycky jsem jako byla zastáncem toho, potrestat v okamžiku, kdy se něco provedlo a aby věděly holky jako, že prostě jo, když Johanka jako něco vyvedla, většinou tam byly ty tresty, že se něco zničilo, rozbilo a tak. Tak aby věděly, že to udělala jedna, a když to udělaly samozřejmě spolu, tak dostaly trest obě

dvě, ale když to bylo individuálně tak vždycky, aby to dítě vědělo, že to byla jeho vina a že ten trest je za tu určitou věc.

Já: Myslíte si, že jste si dostatečně hráli se svými dětmi do tří let věku?

Respondentka č.3: Já si myslím že, protože já jsem s nimi vlastně byla doma celou dobu, jo takže, jsem s nima trávila veškerý volný čas. Hráli jsme si, hráli jsme si na zahradě, když prostě bylo potřeba, jako se o tu zahradu postarat, oni prostě opravdu se mnou plely ty kytky, no plely ony je vytahovaly a já jsem je strkala zpátky. Ale takhle to my jsme si hrávaly vlastně i o těch víkendech, když manžel byl doma, prostě opravdu zatím holky neměly připomínky, že by měly nějaké traumatické rané dětství, tak uvidíme.

Já: Dělali byste dnes ve výchově něco jinak?

Respondentka č.3: No jako ve výchově nevím, to se těžko hodnotí, jako asi, asi bych si to už tak nebrala, jo že člověk měl předtím, tak ony první děti že jo, člověk má strach, jako já jsem je třeba chránila, jako že takhle, aby se neopařily, aby se na ně něco nevytilo, aby toaletu, jo ale možná bych je tolik jako nechránila, možná bych se já sama tolik nebála, no a teď ještě to ta puberta, to se mě zeptejte za dalších patnáct let co bych dělala jinak, protože jako, když už mě vytáčí tak teď, teď to stojí za to. U těch malých dětí si myslím, že tam, jako určitě jsem vyletěla stokrát, kdy už toho bylo na mě moc, to bych se asi snažila změnit. Jako v ten moment, kdy tam vám kypí polévka, tam prostě se vám polijou děcka a začnou rvát, jako v ten moment nevím jak bych reagovala jinak, to asi nejde.

Já: Děkuji za rozhovor

PŘÍLOHA PV: ROZHOVOR RESPONDENTKY Č.4

Já: Požádání o souhlas rozhovor nahrávat.

Respondentka č.4: Ano.

Já: Mohla byste mi říct něco o sobě a své rodině ve zkratce, například kolik máte dětí, co dělají?

Respondentka č.4: Tak já mám dvě děti, děti vystudovaly obě vysoké školy, jedna ekonomickou, jedna sociální oblast a dneska už pracují. Jmenují se Magda a Jaroslava.

Já: Popište výchovný styl vašich rodičů a srovnejte s vaším výchovným stylem?

Respondentka č.4: Tak moji rodiče v podstatě nás vychovávaly v jiné době, bylo málo času nedostatek peněz, stavili domek dlouhodobě platili půjčky, takže jsme se spíš jako se sestrou starali o svoje záležitosti sami. Rodiče neměli čas nás kontrolovat nebo se věnovat nějakému mimo časovému využití, fakt je, že třeba u dětí jsme se to snažili jim vynahradiť nebo k tomu přistoupit úplně jinak, takže naopak dětem jsem se snažila umožnit co nejvíce kroužků, tak aby se rozvíjela jejich osobnost, tam kde jsem viděla, že mají nějaké vlohy, takže chodily třeba do lidové školy umění nebo chodily cvičit. Prostě jsem se snažila jim věnovat maximálně po té stránce výchovné, ale i po té stránce, aby co nejvíc se měly možnost věnovat třeba rozvoji té svojí osobnosti

Já: Dokázala jste si představit, že jednou budete matkou a jaké pocity to ve vás vyvolávalo?

Respondentka č.4: Tak dokázala jsem si to představit, jako děti jsem plánovala, nicméně takový ten pocit té změny nastal, až když se děti narodily, protože to jsem to teprve pocítila kolik se toho v životě změnilo, až tím narozením dětí.

Já: Když jste se dověděla, že čekáte dvojčata, co jste prožívala?

Respondentka č.4: No, tak byl to takový víceméně, byla to radost, ale byl to takový údiv nad tím, protože jsme to nečekali v rodině dvojčata nemáme. Takže v první řadě jsem teda byla z toho taková zmatená, jak to bude fungovat, jak to zvládnou.

Já: Snažili jste se na rodičovství dvojčat nějak připravit, literatura, kurzy?

Respondentka č.4: Tak, když jsem se to dozvěděla, tak už jsem určitě sháněla dostupné informace, nicméně protože už je to třicet let, tak tehdy té literatury bylo vesměs málo,

takže spíš víceméně jsem se snažila to sama, tak nějak si představit, naplánovat a v podstatě literaturu jsem měla platnou v jednom dítěti, tak to šlo převést na dvě.

Já: Jak jste se věnovali svým dětem v předškolním věku?

Respondentka č.4: Tak určitě co nejvíc, bylo to zajímavé tím, že měly možnost si spolu hrát, takže vlastně z tohoto pohledu to bylo časově úspornější, protože ty děti si opravdu spíš zahrály spolu, ale zase té péče bylo mnohem víc. Samozřejmě tehdy to bylo tak, že jim člověk věnoval každou volnou chvíli a určitě to bylo takové to maximum, co pro ně šlo udělat tehdy.

Já: Jak často jste si s dětmi v předškolním věku hráli?

Respondentka č.4: Tak v podstatě, když jsem splnila své povinnosti, tak veškerý další čas jsem těm dětem věnovala. Takže ať to byla forma hry, vycházky nebo nějakého cíleného rozvíjení něčeho, tak v podstatě veškerý ten čas šel těm dětem.

Já: Jak jste zvládali období vzdoru u svých dětí?

Respondentka č.4: Tak jedna, jedna byla vzdorovitější, ta se prosazovala o něco víc, u té druhé to tak nějak přešlo, jakoby bez nějakého většího výkyvu. Zvládali jsme to dobře. Fyzické tresty jsem používala výjimečně, ta jedna, ta nedostala snad možná jestli jeden nějaký pohavek, ale ta druhá ta vzdorovitější, ta třeba sem tam dostala nějaký lepanec.

Já: Všimli jste si u svých dětí nějakých vloh, jak jste je podporovali?

Respondentka č.4: Tak určitě to byly pohybové aktivity a právě vloh hudby, takže obě chodily na hru na klavír a na sborový zpěv. Jedna chodila i na sólový zpěv, tak to měly tak od malička, no a obě dvě byly nadané pohybově, ale každá jiným směrem, jedna chodila do gymnastiky, druhá spíš atletiku a takové ty těžší sporty, míčové hry. Tak, ale každopádně do těchto kroužků chodily, vozili jsme je, zaplatili jsme jim to, umožnili jsme jim to, protože bylo vidět, že jim tady toto jako jde, že je to baví, že jim to dělá velikou radost.

Já: Jaké máte zkušenosti s umístěním dětí do mateřské školy?

Respondentka č.4: Chodily, ale tehdy to bylo ještě v dobách komunismu, kdy se musely odpracovat povinné hodiny, aby se vůbec děti do té školky dostaly, byl velice nepříjemný přístup úředníků na městském úřadě a v podstatě po odpracování těch hodin se ty děti jakýmsi způsobem do té školky dostaly, ale třeba mě i jedna tu školku v průběhu toho měnila té docházky, zase právě kvůli toho sboru, že tam někde byl kvalitnější pěvecký sbor. Takže byl to jako problém, byl to možná menší problém než dneska, ale byl i tehdy, už jenom ty

odpracované hodiny a jakési povinné brigády. Ideálně kdybych nemusela, tak bych je nechala ještě rok doma, každopádně, bylo to spíš vynucené tím, že jsem musela do zaměstnání, představovala bych si, že bych se těm dětem věnovala minimálně o rok dýl, kdybych nemusela.

Já: V čem vidíte největší úskalí při výchově dvojčat, co vám naopak pomohlo?

Respondentka č.4: Tak největší úskalí je asi to, aby je člověk neztotožňoval nebo nespojoval, nepředpokládal, že se obě dvě budou chovat stejně a taky je zároveň, tak nějak třeba neupřednostňoval jednu nebo je nedával vzájemně si za vzor, by třeba říkal ta je lepší, jak to dělá tamta, srovnávat je, spíš jako v ní vidět v každé individuální osobnost a tímto způsobem je i podporovat.

Já: Měly vaše děti možnost se v něčem samy rozhodovat a v čem?

Respondentka č.4: Tak bylo to úměrné věku v podstatě odmalička jsme se snažili respektovat, co ty děti chtějí v rámci možností, no a tak šlo to s věkem, když byly maličké, tak člověk přihlédl k tomu, jestli se jim chce nebo nechce. Třeba někde jít nebo něco si obléct nebo k jídlu a postupem času se víc a víc osamostatňovaly, takže to jejich rozhodnutí už mělo větší váhu, že jo.

Já: Projevovaly se nějak osobnostní rozdíly dětí během mateřské školy, jak?

Respondentka č.4: Tak trošku ano, jedna byla odmalička uzavřenější spíš to byl takový introvert do které bylo horší nahlédnout a míň komunikovala. Druhá naopak byla živější, neměla problém navázat kontakty kdekoliv a vždycky byla spíš středem pozornosti a taky organizátor, kdežto ta Jarka, tak ta byla taková víceméně skutečně introvertní, spíš sama pro sebe.

Já: Docházelo u dětí ke vzájemnému ovlivňování při společných hrách?

Respondentka č.4: Tak určitě, protože ta, taková ta dominantnější vždycky spíš strhla, strhla tu, která byla taková submisivnější. V podstatě vždycky se dokázaly, ale krásně domluvit a nikdy nebyl problém, že by se nějak hádaly, tahaly o hračku, vždycky to probíhalo v naprosté shodě.

Já: Dokázaly se děti společně zabavit, pohrát si samy?

Respondentka č.4: Dokázaly v pohodě.

Já: Jak snášely děti vzájemné odloučení?

Respondentka č.4: Tak to hodně těžce, jako hodně těžce, když třeba jedna měla někam jet i v pozdějším věku, tak vím, že neustále se snažily být spolu ve spojení a byly si takovými, asi nejbližšíma lidma, ony dvě.

Já: Jak jste řešili otázku společného sezení ve škole?

Respondentka č.4: Tak tam neseděly spolu, seděly každá s kamarádkami od první třídy. Spíš tak ony samy to chtěly, tak nějak to bylo, takže jsme to nějak neřešili, to jsme nechali na nich.

Já: Jak jste pohlíželi na stejné oblékání dětí?

Respondentka č.4: Tak zase mě to přišlo takové uniformované, proč by musely, že. Když to tak bývalo hodně jakoby dřív, že dvojčata chodily oblečené skutečně stejně. Jako vzhledem k tomu, že jako každá byla vzhledem jiná, tak mě to přišlo jako zbytečné. Pokud se jim něco líbilo stejného a chtěli to, tak jsme jim to koupili, ale nebylo to pravidlo.

Já: Jak jste oslovovali své děti, jednotlivě jmény nebo společně např. dvojčata?

Respondentka č.4: Jednotlivě jmény, vždycky?

Já: Jak jste užívala odměn a trestů, individuálně nebo společné tresty?

Respondentka č.4: Individuálně, vždycky taky individuálně, protože každá je rozdílná osobnost, byť jsou dvojčata, tak by to nemělo být jako plošně, prostě měly by být odměněné za něco lepšího a zase naopak, vytknuté té, která něco provedla.

Já: Myslíte si, že jste si dostatečně hráli se svými dětmi do tří let věku?

Respondentka č.4: Já si myslím, že ano, v rámci možností, jaké byly, tak určitě ano, protože říkám, věnovala jsem jim veškerý volný čas, protože by mě ani nenapadlo se zabývat nějakým sezením v hospodě. Měly pejska, andulky jsme měli, pejska, andulky a v pozdější době i kočku.

Já: Dělali byste dnes ve výchově něco jinak?

Respondentka č.4: Pokud bych měla možnosti, tak ano, ale vím, že ty možnosti by nebyly. Každopádně jsem cítila jako handicap, že matka musí chodit do zaměstnání a dejme tomu ty malé děti nechat ve školce, třeba od sedmi hodin až do čtyř, to mě přišlo hrozné, prostě a pokud by byly finance a bylo možnost si udržet zaměstnání, tak bych pracovala čtyři pět hodin a ty děti bych si vzala mnohem dřív a mnohem víc se jim věnovala, než tady takto když to dětství uběhlo, ani nevím jak. Nicméně k situaci by to dnes stejně nešlo řešit jinak.

PŘÍLOHA PVI: ROZHOVOR RESPONDENTKY Č.5

Já: Rozhovor nebudu na vaše přání nahrávat, budu jej zapisovat, souhlasíte?

Respondentka č.5: Ano souhlasím.

Já: Mohla byste mi říct něco o své rodině, kolik máte dětí?

Respondentka č.5: Jsem vdaná, mám dvě děti dvojvaječná dvojčata. Dětem je 42 let. Jedna vystudovala vysokou školu, druhá střední. Holky se jmenují Lenka a Hanička.

Já: Popište výchovný styl vašich rodičů, srovnajte jej s vaším výchovným stylem?

Respondentka č.5: Tenkrát, když jsem byla malá, tak byly úplně jiné podmínky. Doma nás bylo sedm dětí, bylo po válce. Výchova byla přísná, starší děti vychovávaly mladší. Rodiče neměli čas na naše osobní problémy. Já jsem se snažila se svými dětmi naopak hodně mluvit, takový kamarádský vztah. Významné dny jsme slavili, zvýraznili, aby to byl jejich den. Děti se mi mohly svěřovat.

Já: Dokázala jste si představit, že jednou budete matkou, jaké pocity to ve vás vyvolávalo?

Respondentka č.5: Těšila jsem se na děti. Nepřipouštěla jsem si, že nebudu mít děti. Vždycky jsem po dětech toužila a těšila se na mateřství.

Já: Když jste se dověděla, že čekáte dvojčata, co jste prožívala?

Respondentka č.5: Šok, smích. V pátém měsíci jsem se to dověděla. Poslali mě na rentgen, byl to příjemný šok. Největší zklamání bylo, že jsme museli vrátet kočárek pro jedno dítě, který jsme již měli koupený. Těhotenství bylo krásné, byla jsem sedm týdnů ve špitále, preventivně. Přenášela jsem dva týdny. Nevěděla jsem co jsou porodní bolesti.

Já: Snažili jste se na rodičovství dvojčat nějak připravit, literatura, kurzy?

Respondentka č.5: Né, co platilo pro jedno dítě, platilo i pro druhé. Nějak jsme se speciálně nepřipravovali, nebylo tolik času či co.

Já: Jak jste se věnovali svým dětem v předškolním věku?

Respondentka č.5: Dost jsme se jim věnovali, museli jsme se jim věnovat. Šla jsem dříve do práce ve 2,5 letech věku dětí. Děti jsem měla u prarodičů. Hodně jsme jezdili do přírody, hodně. Dělali jsme často hry, závody se sousedy, Mikuláše, dětský den pro celý barák.

Já: Jak často jste si s dětmi v předškolním věku hráli?

Respondentka č.5: Furt, holky si stačily samy, měli jsme velkou kuchyň a tam si hrály. Rády četly, zpívaly, nahrávaly se na magič.

Já: Jak jste zvládali období vzdoru u svých dětí?

Respondentka č.5: Já ti řeknu, že u Haničky nebylo období vzdoru. Spíš u Lenky, ale nebylo to moc intenzivní. Nepoužívala jsem nátlaku a násilí.

Já: Všimli jste si u svých dětí nějakých vloh, jak jste je podporovali?

Respondentka č.5: Všimli, zpívaly, tancovaly, chodily do baletu. Chodily do Vsacánku, holky tancovaly. Lenka malovala, Hanička byla studijní typ v deseti letech přečetla knihu Zvoník u matky boží. Rozvíjeli jsme to, na co jsme měli. Holky také chodily při škole do pěveckého sboru. Respektovali jsme jejich zájmy, nebránili jsme tomu. Holky chtěly být spolu, jezdily na tábory a tak. Po ZDŠ nastala změna, měly jiné přátelé, do ukončení školy měly hodně společných zájmů. Každá byla povahově jiná, vzhledově i zdravotně.

Já: Jaké máte zkušenosti s umístěním dětí do mateřské školy?

Respondentka č.5: Smích. Měla jsem to celkem snadné, neměla jsem problémy. Považovala jsem školku za dobrou věc. Byla to nutnost.

Já: V čem vidíte největší úskalí při výchově dvojčat, co vám naopak pomohlo?

Respondentka č.5: Je to náročnější, holky se chtěly odlišovat. Je pravdou, když byly miminka, tak se shodně oblékaly. Později měly možnost si vybírat. Bylo to těžké, protože nic nebylo, mnoho věcí jsem jim ušila sama. Jako možná úskalí vidím vnucování stejných návyků. Ty dobře zpíváš – tak půjdou obě do zpěvu. Přílišné prosazování vůle rodičů. Něco dělají, jedno toho nechá a druhé taky. Chtít po nich stejné výkony. Hlavně okolí dělá moc chyb, chová se k nim stejně, než se začnou sami posuzovat. Učitelka blbá srovnávala jednu před druhou. Lenku nepovzbuzovala, museli jsme to potom řešit ve škole. Nebo v oční škole byly obě, i když to potřebovala jen jedna. Chybou jedné sestry, která si to zjednodušovala, a dávala okluzory oběma, i když to potřebovala jen jedna, rozhodila té zdravé oči.

Já: Měly vaše děti možnost se v něčem samy rozhodovat a v čem?

Respondentka č.5: Netlačila jsem je do stejného oblékání. Kde to šlo, tak se rozhodovaly samy. Ptala jsem se jich, zda chtějí chodit spolu do baletu. Ve školním věku si volily oblékání sami. Odmalička jsem je podporovala v samostatném rozhodování, ale některé věci jsem rozhodla sama. Na chatu jsme jezdili všichni, jinak to nešlo.

Já: Projevovaly se nějak osobnostní rozdíly dětí během mateřské školy, jak?

Respondentka č.5: Během mateřské školy ne, začaly se projevat ve škole. Hanička byla jiný typ, Lenička byla líbivý typ, mucholapka na kluky. Hanička byla více uzavřenější. Lenka dělala modelku. Postupem věku se jejich názory lišily.

Já: Docházelo u dětí ke vzájemnému ovlivňování při společných hrách?

Respondentka č.5: Myslím, že se určitě ovlivňovaly, byly pořád spolu. Hrály si tvořivě spolu, stavěly ze stavebnic. Našly si věci, ze kterých si stavěly, neuměly se nudit. Je úžasné pozorovat, jak se ovlivňují navzájem, Lenka srdceryvný pláč, Hanička plakala také, ale ne tak výrazně. Mluvení r, ř, trápilo je to. První třída návyky stejné např. $1+1=2$ a druhá řekla $1+1=3$ řekla to učitelka, aby se odlišila. Zpívání, jedna zpívala a druhá jí to kazila. Druhá to zazpívala jinak, aby se odlišila.

Já: Dokázaly se děti společně zabavit, pohrát si samy?

Respondentka č.5: Musely, to v nich bylo od začátku, hašteřily se jako jiné děcka, co jedna to druhá. Vzájemně vymýšlely. Nemůžu říct, že jsem prožívala těžkou pubertu. Měly každá okruh kamarádů, bezvadný.

Já: Jak snášely děti vzájemné odloučení?

Respondentka č.5: Vzájemného odloučení moc neměly. Až nástupem na střední školu, začaly mít svůj okruh kamarádů. Okruh přátel se prolínal. Odloučení začalo až nástupem na VŠ. Od SŠ si svůj život směřovaly svým směrem.

Já: Jak jste řešili otázku společného sezení ve škole?

Respondentka č.5: Nijak a neseseděly spolu, tak to chtěla učitelka. Asi učitelka usoudila, aby neopisovaly, učitelka rozsazovala holka plus kluk. Nebyly na sebe natolik navázané, aby musely sedět spolu. Nestrádaly nedostatkem kamarádů a okolí.

Já: Jak jste pohlíželi na stejné oblékání dětí?

Respondentka č.5: Zpočátku to byla téměř nutnost, byl velký nedostatek, zjednodušilo se tím nakupování. Do mateřské školky se nechaly oblékat stejně. V mateřské školce se již rozlišovaly. Pořizovala jsem jim dlouho stejné věci, sama jsem hodně šila. Holky měly parádní věci.

Já: Jak jste oslovovali své děti, jednotlivě jmény nebo společně např. dvojčata?

Respondentka č.5: V žádném případě ne, zásadně jménem. Brali jsme je jako samostatné osobnosti. Respektovala jsem co má každá ráda, v rozumných mezích.

Já: Jak jste užívala odměn a trestů, individuálně nebo společné tresty?

Respondentka č.5: Při individuálním průseru dostala jedna individuálně, při společném průseru obě. Když si zasloužily obě, tak obě dostaly. Naprosto dvě samostatné děti, které měly každá svoje projevy. A jsou individuality.

Já: Myslíte si, že jste si dostatečně hráli se svými dětmi do 3 let věku?

Respondentka č.5: Určitě ano. Ony by mě ani nenechaly. Půl roku byli u mých rodičů. Měli tam psa, kočku a hodně lidí kolem. Byly pořád ve včelíně nasáčkované. Bavilo mě s nimi tvořit.

Já: Dělali byste dnes ve výchově něco jinak?

Respondentka č.5: Je těžko odpovědět. Možnosti se nedají srovnávat s dneškem. Jsou jiné možnosti, nebyly počítače. Myslím, že jsme s nimi byli více, než by to bylo dnes. Dnes bych využila jiných možností, aby se mohly realizovat. Hanka chtěla být učitelkou – stalo se. Lenka chtěla být aranžérkou a modelkou.

Já: Děkuji za rozhovor.

